
Vox-speilet 2009

Voksnes deltakelse i opplæring

Vox-speilet 2009

Voksnes deltakelse i opplæring

Lene Guthu, Karl Bekkevold og Berit Gravdahl

ISBN 978-82-7724-144-9

  Vox, 2010

Design: Itera Gazette

Trykk: Wisa grafisk

Forord

Vox publiserer med dette den tredje utgaven av Vox-speilet, en årlig statistikkrapport om voksnes deltakelse i opplæring. Rapporten tar i hovedsak for seg voksnes deltakelse i formell opplæring.

Vox har fått i oppdrag fra Kunnskapsdepartementet å være en pådriver for bedre statistikk om opplæring for voksne og å innhente, analysere og formidle kunnskap om voksnes læring. Tidligere Vox-speil har fokusert på opplæring på grunnskolenivå og på videregående skole-nivå. Som nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk (St.prp. nr. 1 2009–2010) er det imidlertid naturlig at Vox utvider dette perspektivet. I år har vi derfor valgt å inkludere voksnes deltakelse i høyere utdanning med spesiell vekt på deltakelse i etter- og videreutdanning.

Tilgang på registerdata har vært en forutsetning for å kunne skrive denne rapporten, og Vox har møtt stor velvilje fra en rekke aktører på feltet. I den forbindelse vil vi takke Utdanningsdirektoratet, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå for godt samarbeid.

Prosjektet har vært ledet av Lene Guthu ved Vox, som sammen med Karl Bekkevold og Berit Gravdal har gjennomført analysene og skrevet rapporten. En intern referansegruppe bestående av Eirik Bäcklund, Sigrun Røstad og Ingun Westlund har bidratt med verdifulle faglige innspill.

Oslo, 15. februar 2010

Jan Ellertsen
Direktør

Innhold

Forord	1
1 Bakgrunn	3
1.1 Innhold og datagrunnlag	4
1.2 Utgifter ved kommunal og fylkeskommunal voksenopplæring	5
2 Voksne i grunnskoleopplæring	7
3 Norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	10
3.1 Deltakere i opplæring i norsk og samfunnskunnskap	11
3.1.1 Deltakelse etter spor	11
3.2 Deltakere med rett og plikt til opplæring	12
3.3 Resultater fra avsluttende norskprøver	13
4 Voksne i videregående opplæring	18
4.1 Datagrunnlag	19
4.2 Voksne deltakere i videregående opplæring 2008	19
4.2.1 De mest populære studieretningene	20
4.3 Nye deltakere 2008	22
4.4 Voksne som består videregående opplæring	23
4.5 Voksne som avbryter opplæringen	24
4.6 Progresjon i opplæringen	24
4.7 Realkompetansevurdering inn mot videregående opplæring	26
4.7.1 Resultat av realkompetansevurdering	27
5 Voksne i høyere utdanning 2008	29
5.1 Voksne studenter i høyere utdanning	30
5.1.1 Realkompetansestudenter	31
5.1.2 Deltakere i videreutdanning	33
5.2 Etterutdanning i regi av universiteter, høyskoler og fagskoler	33
6 Studieforbund og fjernundervisning	35
6.1 Utvikling i studieforbundenes aktivitetsnivå	35
6.1.1 Hovedtrekk i studieforbundenes aktivitet siden 2002	36
6.1.2 Deltakere og kurs etter emner/fag	36
6.1.3 Beregnet statstilskudd per kursdeltaker etter hovedemne	37
6.1.4 Deltakere fordelt på nivå og eksamensform	37
6.1.5 Aktiviteten etter studieforbund	39
6.1.6 Særtrekk ved kursdeltakelsen i de enkelte studieforbundene	39
6.2 Fjernundervisningen	40
6.2.1 Hovedtrekk i fjernundervisningens aktivitet de fem siste årene	40
6.2.2 Kursdeltakere etter nivå og eksamensform	41
6.2.3 Deltakelse etter fjernundervisningsinstitusjon	41
7 Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA)	42
7.1 Søking og tildeling av støtte til opplæring	42
7.2 Prosjekter innvilget i 2008	44
7.2.1 Deltakerstatistikk 2008	44
Vedleggstabeller	46
Referanser	47

1

1 Bakgrunn

Det siste tiåret har det blitt lagt vekt på livslang læring og kompetansehevende tiltak i den voksne befolkningen både nasjonalt og internasjonalt. I et samfunns- og arbeidsliv med stadige omskiftninger endres også kravene til kompetanse i befolkningen. Tiltak for å videreutvikle befolkningens kompetanse er derfor viktig for å sikre økt verdiskaping. Vel så viktig er det fordelingspolitiske perspektivet, å hindre at folk faller utenfor arbeidslivet, og deltakelse i samfunnslivet for øvrig. Undersøkelser gjennomført i regi av Eurostat viser at over halvparten av den norske voksenalderen mellom 25 og 64 år i løpet av ett år deltar i ikke-formell opplæring (51 prosent), mens 10 prosent deltar i formell opplæring (Adult Education Survey, Steffensen 2009). Dette innebærer at i overkant av 1 300 000 nordmenn deltar i en eller annen form for organisert opplæring i løpet av ett år. Sammen med de andre nordiske landene er Norge på Europa-toppen når det gjelder deltakelse i både formell og ikke-formell opplæring.

Når det gjelder å heve kompetansen til lavt utdannede voksne og voksne som står utenfor arbeidslivet, viser undersøkelser at disse gruppene deltar minst i kompetanseheving (Vox (2007), Dæhlen og Nyen, 2009). Dette er også den delen av befolkningen som er overrepresentert

i gruppen av voksne med svake basisferdigheter (*ALL*). I St.meld. nr. 44 (2008–2009) *Utdanningslinja* viser regjeringen til at det eksisterer tydelige sosiale skillelinjer mellom voksne som har gode grunnleggende ferdigheter og en fullført utdanning, og de som ikke har dette. Meldingen understreker at det derfor er viktig å legge til rette for at voksne skal kunne tilegne seg tilstrekkelig med grunnleggende ferdigheter, samtidig som det må legges vekt på voksnes muligheter for deltakelse i etter- og videreutdanning. Gjennom Kompetansereformen fra 1999 har man gitt alle voksne rett til grunnskoleopplæring, og de som ikke tidligere har gjennomført en videregående utdanning, har fått rett til videregående opplæring. Et sentralt element her er retten til å bli realkompetansevurdert, dvs. at den kompetansen som voksne har tilegnet seg gjennom tidligere utdanning, lønnet eller ulønnet arbeid, organisasjonserfaring og fritidsaktiviteter skal kunne godkjennes og gi grunnlag for et kortere utdanningsløp. Kunnskap om voksnes deltakelse i videregående opplæring er sentralt i den videre utformingen av kompetansepolitikken. I Vox-speilet presenteres derfor utvidet statistikk og analyse av data om voksnes deltakelse og bruken av realkompetansevurdering.

Et viktig tiltak for å nå den delen av befolkningen som har lav utdanning og svake basisferdigheter, er Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA). Programmet startet i 2006 og har som mål å stimulere virksomheter til å gjennomføre opplæring for arbeidstakere, gjennom å del-finansiere opplæringstiltak i lesing, skriving, hverdagsmatematikk og digital kompetanse. Hensikten med programmet er å bidra til at voksne får den basiskompetansen som er nødvendig for å mestre krav og omstilling i arbeidslivet. En annen viktig arena for læring og kompetanseutvikling er frivillig sektor. Her står studieforbundene sentralt. Hvem som deltar, og hvilke former for opplæring og læring som skjer i regi av denne sektoren, er sentral kunnskap å ta med seg inn i utforming av kompetansepolitiske tiltak.

1.1 Innhold og datagrunnlag

Vox-speilet er en statistikkrapport over voksnes deltakelse i opplæring. Publikasjonen presenterer statistikk fra opplæring som er helt eller delvis finansiert av offentlige midler, både formell utdanning og ikke-formell opplæring. Hensikten med rapporten er å styrke statistikk- og kunnskapsgrunnlaget om voksnes læring.

Mye av den ikke-formelle opplæringen finner sted i arbeidslivet og finansieres av virksomhetene selv. Denne opplæringen finnes det ingen tilgjengelig statistikk over fordi opplæring gjennomføres av både interne og eksterne tilbydere, og rapporteres ikke videre. Derimot vil opplæring i arbeidslivet som er finansiert av statlige midler gjennom Program for basiskompetanse i arbeidslivet, bli gjennomgått. Programmet forvaltes av Vox på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet.

All statistikk er hentet fra offisielle registre. I den grad Vox har fått tilgang på rådatafiler, er disse bearbejdet for å kunne gjøre ytterligere analyser ut over den offisielle statistikken. Rapporten tar for seg følgende områder:

- voksne i grunnskoleopplæring
- norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere
- voksne i videregående opplæring og bruk av realkompetansevurdering
- voksne i høyere utdanning og deltakelse i etter- og videreutdanning
- deltakelse i opplæring i regi av studieforbund og fjernundervisning
- opplæring i grunnleggende ferdigheter gjennom Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA)

Statistikkgrunnlaget er hentet fra en rekke forskjellige kilder:

- VIGO – fylkeskommunenes inntakssystem for videregående opplæring
- VigoVoksen (tidligere RealDOK) – registreringssystem for resultater av realkompetansevurdering og voksnes deltakelse i videregående opplæring
- Statistikkbanken – Statistisk sentralbyrå (SSB)
- Database for statistikk om høgre utdanning (DBH)
- Nasjonalt introduksjonsregister (NIR)
- Grunnskolenes Informasjonssystem (GSI)
- Norsk språktest
- Samordna opptak
- Vox' database for BKA-programmet

Før vi tar for oss voksnes deltakelse i opplæring, skal vi se på hvor stor andel av opplæringsbudsjettet til kommuner og fylkeskommuner som brukes på voksnes deltakelse i grunnskole og videregående skole.

FAKTA

Ikke-formell opplæring

omfatter kurs, seminarer og konferanser der opplæring er hovedformålet med deltakelse, samt privattimer og forelesninger/foredrag som ikke inngår i en formell utdanning. Ikke-formell opplæring inkluderer i tillegg planlagte perioder med organisert veiledning i arbeidssituasjon av en kollega, instruktør eller veileder, på engelsk kalt 'guided on-the-job training'.

Formell opplæring

omfatter all offentlig godkjent utdanning som leder til formell kompetanse. Dette inkluderer grunnskole, moduler, årskurs, fagbrev eller studiekompetanse på videregående skole-nivå (inkludert lærlingpraksis og praksiskandidatkurs), offentlig godkjent fagskoleutdanning, utdanning som gir studiepoeng ved høyskole eller universitet, og godkjent videreutdanning som gir spesialisering for profesjoner (for eksempel spesialisering innen medisin).

I tillegg til formell og ikke-formell læring skjer det en hel del **uformell læring** i og utenfor arbeidslivet. Uformell læring brukes om den kunnskapen man tilegner seg på egen hånd, utenom organiserte utdannings- og opplæringsopplegg.

Tabell 1.2a: Kommunenes utgifter til grunnskole totalt og per elev/deltaker 2008

	Korrigerte brutto driftsutgifter (i 1000 kr)	Korrigerte brutto driftsutgifter i prosent	Antall elever/ deltakere*	Elever/ deltakere i prosent	Korrigerte brutto driftsutgifter per elev/ deltaker (kr)
Ordinær grunnskole	38 604 621	95	616 232	95	62 646
Voksenopplæring	1 932 672	5	33 848	5	57 098
Sum	40 537 293	100	650 080	100	62 357

Kilde: KOSTRA

* Deltakertallene er hentet fra GSI for skoleårene 2007–2008 og 2008–2009. Deltakertallene er omregnet til kalenderåret 2008 ved at tallene for skoleåret 2007–2008 er vektet 7/12 (for perioden 1. januar 2008–31. juli 2008) og tallene for 2008–2009 er vektet 5/12 (for perioden 1. august 2008–31. desember 2008).

1.2 Utgifter ved kommunal og fylkeskommunal voksenopplæring

Vi har foretatt beregninger som belyser kommunenes utgifter til grunnskoleopplæring for voksne og fylkeskommunenes utgifter til voksenopplæring på videregående skole-nivå. Beregningene er basert på tall fra KOMMUNE-STATRAPPORTERING (KOSTRA). For å sammenlikne utgiftene til voksenopplæring på grunnskolenivå og videregående skole-nivå med utgiftene til ordinær opplæring på disse nivåene presenteres også utgiftstall for ordinær grunnskoleopplæring og for ordinær opplæring på videregående skole-nivå. I kapittel 6 presenteres tall knyttet til studieforbundenes og fjernundervisningsinstitusjonenes virksomhet.

Utgiftstallene tar utgangspunkt i *korrigerte brutto driftsutgifter*. Dette kostnadsbegrepet viser utgiftene til lovpålagte oppgaver knyttet til kommunenes grunnskoleopplæring og fylkeskommunenes videregående opplæring.¹ Følgende funksjoner inngår i utgiftstallene:

- Utgiftstallene for *kommunenes voksenopplæring* på grunnskolenivå omfatter ifølge KOSTRA kommunenes utgifter til grunnskoleopplæring for voksne (inkludert

spesialundervisning) og opplæring for innvandrere inkludert norskopplæring for deltakerne i introduksjonsprogrammet og grunnskoleopplæring for innvandrere mellom 16 og 20 år.

- Kommunenes utgifter til *ordinær førstegangsopplæring på grunnskolenivå* omfatter all undervisning (inkludert morsmålsundervisning, pp-tjeneste, skole- og undervisningsmateriell, rådgivertjeneste) og administrasjon på den enkelte skole. I tillegg til utgiftene knyttet til disse funksjonene kommer utgifter til skoleskyss og lokaler. Det foreligger ikke spesifiserte KOSTRA-tall for utgifter til lokaler for den kommunale voksenopplæringen. Derfor holder vi disse utgiftene utenfor.
- Utgiftstallene for *voksne i videregående opplæring* omfatter fylkeskommunenes utgifter til videregående opplæring for voksne med og uten rett inkludert realkompetansevurdering og administrasjon av opplæringen.
- Utgiftstallene for *ordinær førstegangsopplæring på videregående skole-nivå* omfatter alle utgifter knyttet til opplæringen på videregående skole (lønn, undervisningsmateriell, inventar, mv.)

I 2008 var kommunenes samlede utgifter til grunnskoleopplæring for voksne 1,9 mrd. kroner. Dette tilsvarte 5 prosent av de samlede kommunale utgiftene til grunnskoleopplæring for barn og voksne (40,5 mrd. kroner). Voksne deltakere utgjorde 5 prosent av alle deltakere i grunnskoleopplæringen. Utgiftene per deltaker i den kommunale grunnskoleopplæringen for voksne var på 57 098

¹ Korrigerte brutto driftsutgifter viser kommunens/fylkeskommunens kostnader til drift av lovpålagte oppgaver. Dette omfatter driftsutgifter ved kommunens/fylkeskommunens egen tjenesteproduksjon + mva.-utgifter og avskrivninger – dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp – sykelønnsrefusjon – mva.-kompensasjon.

Tabell 1.2b: Fylkeskommunenes utgifter til videregående opplæring. Totalt og per elev/deltaker 2008

	Korrigerte brutto driftsutgifter (i 1000 kr)	Korrigerte brutto driftsutgifter i prosent	Elever/ deltakere	Antall elever/ deltakere i prosent	Korrigerte brutto driftsutgifter per elev/deltaker (kr)
Ordinær videregående opplæring (alle studieretninger)	10 598 955	98	169 304*	ca. 80	62 603
Videregående opplæring for voksne	269 934	2	41 347	ca. 20	6 529
Totalt	10 868 889	100	210 651	100	51 597

Kilde: KOSTRA

* I elevtallene for ordinær videregående opplæring inngår også et mindre antall voksne som i tillegg er registrert som voksne deltakere i videregående opplæring.

kroner. Utgiftene per voksen deltaker i grunnskoleopplæringen var derfor 9 prosent lavere enn per elev i ordinær grunnskoleopplæring (62 646 kroner).

I 2008 var fylkeskommunenes totale utgifter til videregående opplæring for voksne 269,9 mill. kroner. Dette utgjorde 2 prosent av de samlede driftsutgiftene til videregående opplæring (10,9 mrd. kroner). Voksne deltakere utgjorde ca. 20 prosent av alle deltakere i videregående skole. Utgiften per voksen deltaker (6529 kroner) utgjorde derfor en tiendedel av utgiften per elev i ordinær videregående opplæring (62 603 kroner).²

Totalt var kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til grunnskoleopplæring og videregående opplæring 51,4 mrd. kroner i 2008. Kommunenes og fylkeskommunenes samlede utgifter til grunnskoleopplæring og videregående opplæring for voksne var 2,2 mrd. kroner. Dette tilsvarer 4 prosent av de totale utgiftene til voksenopplæring og ordinær førstegangsopplæring på grunnskolenivå og videregående skole-nivå.

² Rapporteringen om voksne er generelt mer usikker. Dette gjelder også fylkeskommunenes håndtering av korrigerede brutto driftsutgifter, blant annet oppdeling av kostnadsarter.

2 Voksne i grunnskoleopplæring

I 2002 fikk voksne lovfestet rett til opplæring på grunnskolenivå. Retten til opplæring gjelder uavhengig av tidligere fullført utdanning og omfatter de fagene som kreves for å få vitnemål for fullført grunnskoleopplæring (jf. opplæringsloven § 4a-1). Dette gjelder opplæring i norsk, matematikk, engelsk, samfunnsfag og naturfag.

Det er kommunene som er ansvarlige for opplæringen, og tilbudet skal tilrettelegges ut fra den enkelte voksnes livssituasjon og behov. I Vox-rapporten *Opplæring for voksne* ble det avdekket at 261 av Norges 430 kommuner hadde opplæringstilbud for voksne på grunnskolenivå (Vox (2009)). Over halvparten av disse, totalt 146 kommuner, deltok i interkommunalt samarbeid om opplæringstilbudet. De fleste kommunene gjennomfører grunnskoleopplæringen ved egne kommunale voksenopplæringscentre, og opplæringen foregår i all hovedsak på dagtid.

Det har vært en jevn nedgang i deltakertallet de siste fire årene. I skoleåret 2008–2009 deltok totalt 3879 voksne i ordinær grunnskoleopplæring. Dette innebærer en nedgang på 13 prosent siden toppåret 2004–2005. Hovedandelen av deltakerne er kvinner, og hele 73 prosent er minoritets-

språklige. Nedgangen i antall deltakere var i all hovedsak blant deltakere uten minoritetsspråklig bakgrunn.

Opplæringen ble gjennomført i 341 klasser. Det vil si at det i snitt var 11,3 deltakere per gruppe.

18 prosent av deltakerne som deltok på ordinær grunnskoleopplæring i 2008–2009, fikk opplæring i Oslo. Også Vestfold, Oppland, Rogaland, Møre og Romsdal og Hordaland hadde en stor andel av deltakerne, mens Hedmark, Sogn og Fjordane og Finnmark hadde færrest deltakere.

Vest-Agder (98 prosent), Nord-Trøndelag (98 prosent), Finnmark (88 prosent), Telemark (87 prosent) og Oslo (83 prosent) var de fylkene med høyest innvandrerandel blant deltakerne. Oppland (51 prosent), Aust-Agder (55 prosent), Møre og Romsdal (61 prosent) og Vestfold (65 prosent) er fylker med relativt mange deltakere, men disse hadde likevel en lavere andel språklige minoriteter blant deltakerne enn landsgjennomsnittet.

32 prosent av de minoritetsspråklige deltakerne i grunnskoleopplæring deltok samme år også i opplæring

Tabell 2.0a: Deltakere i ordinær grunnskoleopplæring med andel kvinner og andel minoritetsspråklige fra 2002–2003 til 2008–2009

År	Deltakere	Kvinner, i prosent	Minoritetsspråklige, i prosent
2002–2003	3 686	57	58
2003–2004	4 208	56	56
2004–2005	4 471	57	62
2005–2006	4 363	57	72
2006–2007	4 268	58	73
2007–2008	4 128	59	70
2008–2009	3 879	58	73

Kilde: GSI

i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere (905 deltakere).

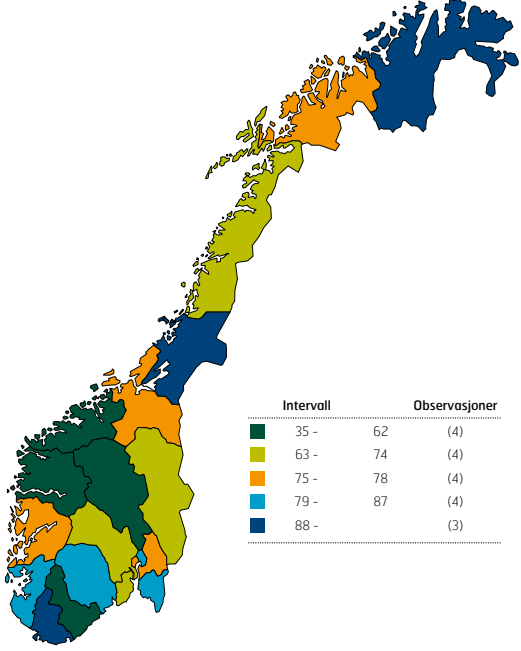
I 2007–2008 deltok ytterligere 5479 voksne i spesialundervisning på grunnskolenivå. Dette var noen færre enn foregående skoleår da 5610 fikk spesialundervisning. Dette dreier seg om voksne som ikke har, eller ikke kan få, tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet for voksne (jf. opplæringsloven § 4A-2).

Per i dag rapporterer ikke kommunene i GSI om deltakere tar ett eller flere fag, eller om de oppnår vitnemål for

fullført grunnskoleopplæring. Alle vitnemål som utstedes, både til elever og voksne deltakere, skal imidlertid innrapporteres til VIGO og videre til den nasjonale utdanningsdatabasen (NUDB). I hvilken grad denne innrapporteringen er fullstendig når det gjelder voksne, er noe usikkert. Tabell 2.0c viser en oversikt fra NUDB over hvor mange voksne som er registrert med utstedt vitnemål for bestått grunnskoleopplæring.

Hvert år siden 2001–2002 har det blitt innrapportert at mellom 600 og 700 voksne har mottatt vitnemål for fullført grunnskoleopplæring. De fleste av disse er i aldersgruppen

Tabell 2.0b: Deltakere i grunnskoleopplæring og andelen språklige minoriteter fordelt på fylke

	Deltakere 2008–2009		Andel minoritetsspråklige	Geografisk fordeling av andelen minoritetsspråklige deltakere												
	Antall	Prosent														
Akershus	237	6	75	 <table border="1"> <thead> <tr> <th>Intervall</th> <th>Observasjoner</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>35 - 62</td> <td>(4)</td> </tr> <tr> <td>63 - 74</td> <td>(4)</td> </tr> <tr> <td>75 - 78</td> <td>(4)</td> </tr> <tr> <td>79 - 87</td> <td>(4)</td> </tr> <tr> <td>88 -</td> <td>(3)</td> </tr> </tbody> </table>	Intervall	Observasjoner	35 - 62	(4)	63 - 74	(4)	75 - 78	(4)	79 - 87	(4)	88 -	(3)
Intervall	Observasjoner															
35 - 62	(4)															
63 - 74	(4)															
75 - 78	(4)															
79 - 87	(4)															
88 -	(3)															
Aust-Agder	202	5	55													
Buskerud	188	5	66													
Finnmark	51	1	88													
Hedmark	43	1	63													
Hordaland	279	7	76													
Møre og Romsdal	284	7	61													
Nord-Trøndelag	65	2	98													
Nordland	176	5	70													
Oppland	293	8	51													
Oslo	687	18	83													
Rogaland	290	7	81													
Sogn og Fjordane	48	1	35													
Sør-Trøndelag	145	4	78													
Telemark	113	3	87													
Troms	148	4	78													
Vest-Agder	183	5	98													
Vestfold	296	8	65													
Østfold	151	4	79													
Totalt	3 879	100	73													

Tabell 2.0c: Antall voksne fordelt på alder som har fullført grunnskoleopplæring og fått vitnemål per år

Alder	Skoleår						
	2001–2002	2002–2003	2003–2004	2004–2005	2005–2006	2006–2007	2007–2008
17–19 år	326	307	380	374	375	307	357
20–29 år	204	120	155	185	305	274	245
30–39 år	91	28	79	38	48	83	62
40–49 år	25	8	27	5	6	18	23
50 år +	0	2	4	0	0	3	2
Totalt	646	465	645	602	734	685	689

Kilde: SSB

17–29 år. Spesielt for deltakere i aldersgruppen 17–19 år er det stor sannsynlighet for at mange har deltatt i ordinær grunnskoleopplæring, men at de har begynt på skolen senere, eller at de har brukt lengre tid enn normalt. Svært få voksne over 30 år har fått vitnemål for fullført grunnskoleopplæring.

Opplæringsloven stiller ikke krav om formell pedagogisk utdanning for undervisningspersonell som gir opplæring for voksne etter § 4A. Årsverk knyttet til opplæring i ordinær grunnskoleopplæring inklusiv spesialundervisning for voksne fordeler seg som følger:

Nesten samtlige av lærerne som underviser på dette området, har godkjent lærerutdanning. I hvilken grad utdanningen inneholder voksenpedagogikk, finnes det ingen tall på. Det er flere kvinner enn menn som underviser voksne, sju av ti lærere er kvinner. Kvinneandelen er derimot lavere blant rektorene og lederne på opplæringsstedene.

Tabell 2.0d: Årsverk grunnskoleopplæring og spesialundervisning for voksne 2008–2009

	Årsverk			Stillinger i prosent	Kvinneandel
	Menn	Kvinner	Totalt		
Rektor/leder	33	28	61	6	47
Undervisningsinspektør/avdelingsleder o.l.	19	35	54	5	65
Rådgiver/sosiallærere	11	34	45	4	76
Undervisningspersonale med godkjent utdanning	275	612	887	81	69
Undervisningspersonale uten godkjent utdanning	9	37	46	4	80
Sum årsverk	346	747	1 093	100	68

Kilde: GSI

3 Norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

Gode norskkunnskaper er viktig for å kunne delta aktivt i arbeidslivet og samfunnet for øvrig. Ved utgangen av 2008 var det bosatt 290 000 innvandrere over 16 år i Norge.

Dette utgjør 8 prosent av den norske voksenbefolkningen. I tillegg var det ca. 125 000 arbeidsinnvandrere i Norge på dette tidspunktet. De største innvandrergroppene var per 1. januar 2009 fra Polen, Pakistan, Sverige, Irak, Somalia, Tyskland og Vietnam.³

Rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere ble lovfestet 1. september 2005 (jf. introduksjonsloven). Om man har rett og/eller plikt til å delta i opplæring, bestemmes av oppholdsgrunlaget til den enkelte. Hovedregelen er at de som får opphold med mulighet for bosettingstillatelse, har både rett og plikt til 300 timer opplæring, fordelt på 250 timer norsk og 50 timer samfunnskunnskap. Opplæringen i 50 timer samfunnskunnskap skal skje på et språk som deltakeren forstår godt. Innvandrere i aldersgruppen 55–67 år har rett, men ikke plikt til å delta i opplæringen. Andre innvandringsgrupper, som arbeidsinnvandrere fra EØS-området

og deres familier, defineres som grupper uten rett og plikt til denne opplæringen.

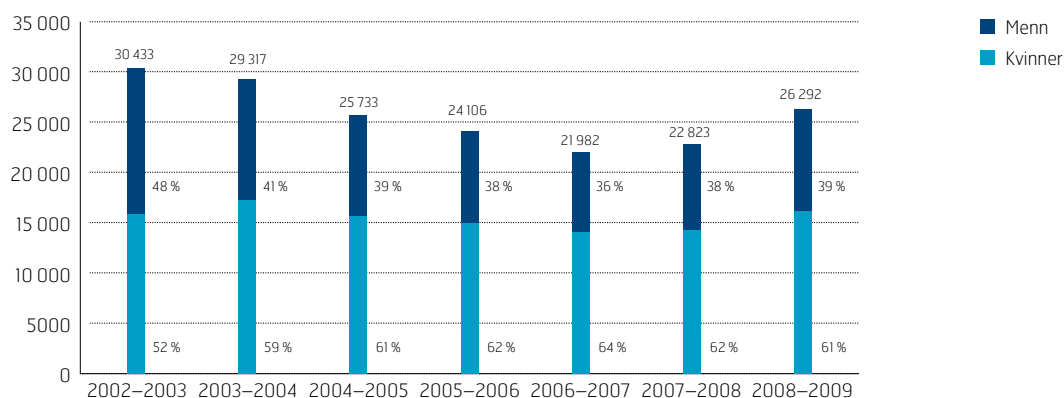
Hvis man har rett til opplæring, er opplæringen gratis for deltakeren. Kommunene er forpliktet til å gi et tilbud innen tre måneder etter at det er satt fram krav om opplæring, og de 300 timene må tas ut innen tre år etter at det ble gitt oppholdstillatelse første gang. I tillegg har kommunene plikt til å tilby inntil 2700 timer opplæring ved behov. Disse timene må tas ut innen fem år.

Statistikken over deltakelse i norskopplæring er hentet fra flere registre. I Grunnskolenes Informasjonssystem (GSI) registreres kommunene informasjon om samtlige deltakere, uavhengig av hvordan opplæringen finansieres.⁴ I Nasjonalt introduksjonsregister (NIR) registreres utelukkende deltakere som omfattes av rett og/eller plikt til norskopplæring. I tillegg hentes det inn statistikk fra Folkeuniversitetet – Norsk språkstest, som administrerer avsluttende norskprøver på oppdrag fra Vox.

³ <http://www.ssb.no/innvandring>.

⁴ I GSI registreres antall deltakere i opplæring per 15. oktober hvert år. Det registreres ikke individdata i GSI.

Figur 3.1a: Deltakere i opplæring i norsk og samfunnskunnskap fra 2002–2003 til 2008–2009 etter kjønn

Kilde: GSI

3.1 Deltakere i opplæring i norsk og samfunnskunnskap

I 2008–2009 deltok totalt 26 292 innvandrere i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det er flere kvinner enn menn som har deltatt i opplæringen. Kvinneandelen for 2008–2009 var på 61 prosent.

Hovedandelen av innvandrerne i Norge bor i Oslo og Akershus. Hver tredje innvanderer som deltok i norskopplæring i 2008, fikk opplæring i ett av disse to fylkene. Andre fylker med relativt mange innvandrere i opplæring var Hordaland og Rogaland.

De fleste som underviser i norsk og samfunnskunnskap, har godkjent pedagogisk utdanning. Det er hovedsakelig kvinner blant undervisningspersonalet. Kvinneandelen er derimot lavere blant rektorene og lederne ved opplæringsstedene (52 prosent).

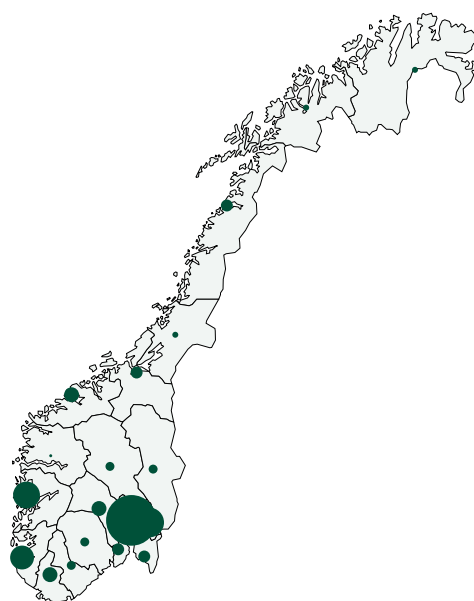
3.1.1 Deltakelse etter spor

For at alle skal få best mulig utbytte av opplæringen, organiseres opplæringen i tre ulike spor. På den måten skal deltakerne få en mest mulig tilpasset opplæring, i og med at sporinndelingen tar utgangspunkt i den enkeltes forutsetninger og mål for opplæringen (*Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*).

Tabell 3.1b: Deltakere i norsk og samfunnskunnskapsopplæring 2008–2009 etter fylke

	Deltakere 2008–2009	
	Antall	Prosent
Oslo	5 964	23
Akershus	2 702	10
Hordaland	2 313	9
Rogaland	2 160	8
Møre og Romsdal	1 422	5
Vest-Agder	1 267	5
Buskerud	1 256	5
Sør-Trøndelag	1 163	4
Østfold	1 154	4
Nordland	1 007	4
Vestfold	974	4
Oppland	899	3
Telemark	871	3
Aust-Agder	698	3
Hedmark	695	3
Troms	573	2
Nord-Trøndelag	514	2
Finnmark	444	2
Sogn og Fjordane	216	1
Totalt	26 292	100

Geografisk fordeling av deltakere

Tabell 3.1c: Årsverk opplæring i norsk og samfunnskunnskap 2008–2009

	Årsverk				
	Menn	Kvinner	Totalt	Stillinger i prosent	Kvinneandel
Rektor/leder	44	48	92	5	52
Undervisningsinspektør/avdelingsleder o.l.	27	61	88	5	69
Rådgiver/sosiallærer	13	29	42	2	70
Undervisningspersonale med godkjent utdanning	388	1 239	1 627	85	76
Undervisningspersonale uten godkjent utdanning	15	52	67	3	77
Sum årsverk	487	1 428	1 915	100	75

Kilde: GSI

Tabell 3.1.1: Deltakere i opplæring i norsk og samfunnskunnskap fra 2002–2003 til 2008–2009, fordelt på spor*

År	Spor 1		Spor 2		Spor 3		Totalt	
	Deltakere	Kvinner, i prosent	Deltakere	Kvinner, i prosent	Deltakere	Kvinner, i prosent	Deltakere	Kvinner, i prosent
2002–2003	16 710	51	13 723	53	0	0	30 433	52
2003–2004	15 059	59	14 258	59	0	0	29 317	59
2004–2005	10 381	61	15 352	60	0	0	25 733	61
2005–2006	6 454	66	12 534	58	5 118	65	24 106	62
2006–2007	5 941	70	11 062	61	4 979	63	21 982	64
2007–2008	5 451	66	13 153	60	4 219	66	22 823	62
2008–2009	5 645	66	15 413	60	5 234	62	26 292	61

Kilde: GSI

* Før 2005 var opplæringene bare delt i to løp, løp A og løp B. Derfor er deltakerne fram til 2004–2005 bare registrert på spor 1 og 2, og spor 3 er registrert med 0 deltakere fram til 2005–2006.

Spor 1 er for deltakere med svært liten eller manglende skolebakgrunn. Her går personer som i sine opprinnelsesland i liten grad har fått lese- og skriveopplæring. Spor 2 er for deltakere som har en del skolegang, og som er vant til å bruke skriftspråk. Deltakere med god allmennutdanning går på spor 3.

I 2008–2009 fikk 59 prosent av deltakerne opplæring på spor 2, 21 prosent av deltakerne på spor 1 og 20 prosent på spor 3. De siste årene har det vært en liten nedgang av deltakere på spor 1. Deltakerne var fordelt på totalt 2330 grupper, med et snitt på 11 deltakere per klasse. Det var færrest deltakere per klasse på spor 1 (i snitt 8 deltakere), mens klassene var større innenfor spor 2 (13 deltakere) og spor 3 (11 deltakere).

3.2 Deltakere med rett og plikt til opplæring

Siden introduksjonsloven ble innført i 2005, har antall innvandrere som kommer til Norge, og som omfattes av loven, økt jevnt. Fra 2007 til 2008 var det imidlertid en svak nedgang (jf. tabell 3.2a). Innvandrere som bosetter seg i Norge, og som omfattes av rett og plikt til opplæring, omtales her som målgruppen for opplæring.

Av innvandrerne som kom til Norge i 2008, var det 13 350

personer som ble omfattet av introduksjonsloven. 70 prosent hadde både rett og plikt til opplæring. 2 prosent var mellom 55 og 67 år og hadde rett til å delta hvis de selv ønsket det. 28 prosent hadde plikt til å delta i opplæring, men ikke rett til gratis opplæring. Denne gruppen består av arbeidsinnvandrere fra land utenfor EØS/EFTA og personer som kommer til Norge for familiejenforening med disse. Siden 2006 har antall innvandrere i denne rettighetskategorien økt betraktelig.

I tabell 3.2a ser vi en oversikt over innvandrere som kom inn i målgruppen fra 2005 til 2008, og hvor mange som har startet opplæring i dette tidsrommet.

Fra loven ble innført i 2005, til utgangen av 2008 har totalt 40 088 innvandrere blitt omfattet av introduksjonsloven med rett og/eller plikt til norskopplæring. 59 prosent startet opplæring i løpet av denne tiden.⁵ Av dem som har startet opplæring, begynte de fleste samme år som de kom til Norge. Blant innvandrere som kom til Norge i 2005 og 2006, er det fremdeles over 30 prosent som ikke har startet opplæring ved utgangen av 2008. Det kan søkes fritak for opplæring, blant annet hvis man oppfyller kravene til norskkunnskaper ved å bestå en av norskprøvene, eller

5 «Deltakere» omfatter alle som møtte opp til minst én undervisningstime i løpet av 2008. De som er i målgruppen for «norsk i mottak» (asylsøkere), er ikke med i tabellen fordi de ifølge IMDi ikke inkluderes i denne typen statistikker.

Tabell 3.2a: Kandidater i målgruppen siden 2005 til 2008 som har startet opplæring innen utgangen av 2008, fordelt på oppstartsår (vedtaksdato)

År	Antall innvandrere inn i målgruppen	År opplæringen startet				Startet opplæring før utgangen av 2008	
		2005	2006	2007	2008	Totalt	I prosent
2005	4 007	647	1 648	184	120	2 599	65
2006	10 006	-	4 547	2 179	420	7 146	71
2007	13 350	-	-	5 201	3 170	8 371	63
2008	12 725	-	-	-	5 484	5 484	43
Totalt	40 088	647	6 195	7 564	9 194	23 600	59

Kilde: NIR

Tabell 3.2b: Deltakere i norskopplæring, fordelt på rettighetsgruppe og år

Rettighetsgruppe	2006		2007		2008	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Plikt	256	4	751	6	1 405	7
Rett	98	2	207	2	293	2
Rett og plikt	6 101	95	12 635	93	18 216	91
Totalt	6 455	100	13 593	100	19 914	100

Kilde: NIR

Tabell 3.2c: Deltakere i norskopplæring i 2008, fordelt på rettighetsgruppe, kjønn og alder

	Plikt (N = 1405)	Rett (N = 293)	Rett og plikt (N = 18 216)	Totalt (N = 19 914)
Kjønn				
Menn	51	44	38	39
Kvinner	49	56	62	61
Totalt	100	100	100	100
Alder				
Under 30 år	33	0	44	43
30–40 år	49	0	40	40
41 år og eldre	18	100	16	17
Totalt	100	100	100	100

Kilde: NIR

hvis det er helsemessige eller andre tungtveiende grunner som gjør at man ikke kan delta i opplæringen (Rundskriv H-20/05). Det kan også være mangelfull registrering av påbegynt opplæring. Per i dag har vi ikke tilgang på statistikk som sier noe om hvor mange innvandrere som søker om fritak fra opplæringen, og hvor mange som får dette innvilget.

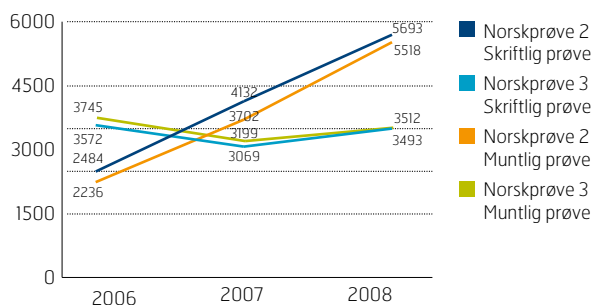
Det har vært en kraftig økning i antall deltakere i norskopplæring siden introduksjonsloven trådte i kraft. I 2008 deltok 19 914 innvandrere på norskopplæring. Halvparten av disse startet opplæring samme år. De aller fleste deltakerne har både rett og plikt til opplæring (91 prosent). Mens arbeidsinnvandrere som har plikt til å delta i norskopplæring, utgjorde 28 prosent av innvandrere som kom til Norge, representerte de bare 7 prosent av innvandrerne som startet opplæring i 2008. Likevel har denne rettighetsgruppen hatt

den største prosentvise veksten med nesten en dobling i deltakerantallet fra 2007.

Hovedvekten av deltakerne i norskopplæring i 2008 er kvinner (61 prosent). For deltakere som bare har plikt til opplæring, var det imidlertid et flertall av menn. Hovedtyngden av deltakerne var under 40 år (83 prosent).

3.3 Resultater fra avsluttende norskprøver

Norskprøve 2 og 3 er avsluttende prøver som tilbys innvandrere etter fullført norskopplæring. Norskprøve 3 er på et høyere ferdighetsnivå enn Norskprøve 2. Norskprøve 1 er ikke en avsluttende prøve, men en intern prøve som i hovedsak har en diagnostisk funksjon. Per dags dato er det ikke krav om at deltakerne skal ta avsluttende prøve, men

Figur 3.3a Kandidater som har avlagt Norskprøve 2 og 3, fordelt på prøveform og år

Kilde: Norsk språkttest

Tabell 3.3b: Kandidater som har avlagt og bestått Norskprøve 2 og 3 i 2008

		Totalt antall kandidater	Kandidater som har bestått	Kandidater som har bestått, i prosent
Skriftlig prøve	Norskprøve 2	5 693	3 117	55
	Norskprøve 3	3 493	1 639	47
Muntlig prøve	Norskprøve 2	5 518	5 151	93
	Norskprøve 3	3 512	2 827	82

Kilde: Norsk språkttest

de fleste velger likevel å gå opp til én eller begge prøvene. Det offentlige finansierer én gratis prøve per kandidat. For hver beståtte norskprøve ble det i 2008 utbetalt et resultattilskudd på 5000 kroner til kommunene.

Det er ikke bare innvandrere med rett og/eller plikt til opplæring som går opp til disse prøvene. Deltakere som er omfattet av overgangsordningen⁶, og deltakere som finansierer egen opplæring, kan også ta prøvene. Vox har det overordnede ansvaret for prøvene og har gitt Folkeuniversi-

⁶ Dette gjelder personer som fikk oppholdstillatelse før 1. september 2005, og som dermed ikke er omfattet av introduksjonsloven.

FAKTA

De ulike opplæringsregionene består av følgende fylker:

Region Øst: Oslo, Akershus, Østfold og Vestfold

Region Indre Øst: Hedmark, Oppland og Buskerud

Region Sør: Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder

Region Vest: Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane

Region Midt: Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag

Region Nord: Nordland, Troms og Finnmark

tetet – Norsk språkttest i oppdrag å utvikle, kvalitetssikre og administrere prøvene.

Norskprøve 2 og 3 består av en muntlig og en skriftlig del. Deltakere som får opplæring på spor 2 og 3, har i henhold til læreplan i norsk og samfunnskunnskap (2005) som mål å bestå den skriftlige og muntlige delen av Norskprøve 3. For deltakerne på spor 1, som også får grunnleggende lese- og skriveopplæring, er målet å bestå den skriftlige delen av Norskprøve 2 og den muntlige delen av Norskprøve 3.

Norskprøvene avholdes tre ganger i året. Statistikken inkluderer også deltakere som kan ha strøket én eller flere ganger tidligere, og kandidater som går opp til begge prøvene.

Det var mer enn dobbelt så mange som avla skriftlig Norskprøve 2 i 2008 enn i 2006. Det er nærliggende å tro at det har sammenheng med at deltakerantallet er mye høyere i 2008. Det samme gjelder for muntlig Norskprøve 2. Når det gjelder Norskprøve 3, var det flere som avla skriftlig og muntlig prøve i 2008 enn det var i 2007, men det var fortsatt færre enn i 2006.

I 2008 besto 55 prosent av kandidatene skriftlig Norskprøve 2, mens 93 prosent besto den muntlige prøven. 47 prosent av kandidatene besto den skriftlige prøven i Norskprøve 3, og 82 prosent besto den muntlige prøven. 2008 skiller seg derfor ikke fra tidligere år, men befester det at de fleste består de muntlige prøvene, mens bare rundt halvparten av kandidatene består de skriftlige prøvene.

Figur 3.3c viser resultatene for de skriftlige prøvene for hver av opplæringsregionene. De ulike regionene varierer i størrelse på opplæringsstedene, og forskjeller i resultater kan også påvirkes av forskjeller i innvandringssammensetninger i regionene. Som tabell 3.3d viser, er det klare forskjeller på hvem som gjør det bra, og hvem som opplever større utfordringer når de går opp til disse prøvene.

Innvandrere som går opp som privatister⁷, er skilt ut i en egen gruppe, uavhengig av hvilken opplæringsregion de tilhører.

I samtlige regioner var det flere deltakere som besto Norskprøve 2 enn Norskprøve 3. Privatistene gjorde det best på Norskprøve 2, der 69 prosent besto prøven. Av kandidatene som gikk opp til skriftlig Norskprøve 2 i region Indre Øst, besto 59 prosent, mens 53 prosent av kandidatene i region Nord besto denne prøven. Det var større forskjell mellom opplæringsregionene når det gjaldt resultatene for Norskprøve 3.

Alle kandidatene som går opp til skriftlig prøve, blir bedt om å fylle ut et persondataskjema. Informasjonen fra dette skjemaet kan blant annet brukes til å kartlegge hvilke faktorer som virker inn på læringen og på resultatet av prøvene. Skjemaet består av egenrapporterte opplysninger som

⁷ Med «privatister» menes kandidater som selv melder seg opp til prøve.

Tabell 3.3c. Resultat skriftlig norsksprøve 2008 fordelt på region

		Indre Øst	Midt	Nord	Øst	Sør	Vest	Privatister	Totalt
Antall læresteder		43	55	54	36	43	51	-	282
Skriftlig 2	Kandidater møtt	660	565	547	2 221	644	811	245	5 693
	Bestått i prosent	59	56	53	56	54	54	69	55
Skriftlig 3	Kandidater møtt	379	299	227	1 184	320	500	584	3 493
	Bestått i prosent	53	49	49	45	53	45	45	47

Kilde: Norsk språkttest

Tabell 3.3d: Kandidater som har avlagt og bestått Norskprøve 2 og 3 i 2008, fordelt etter kjønn, utdanning, landbakgrunn, tid i Norge og antall opplæringstimer

	Norskprøve 2		Norskprøve 3	
	Kandidater	Kandidater bestått, i prosent	Kandidater	Kandidater bestått, i prosent
Kjønn				
Menn	1 526	48	770	39
Kvinner	2 862	60	2 014	51
Ikke oppgitt	35	0	14	0
Totalt	4 423	55	2 798	48
Utdanning				
Ingen fullført skole	98	30	0	0
Grunnskole	1 066	43	259	32
Videregående skole	1 422	54	711	45
Høyere utdanning	1 412	69	1 636	53
Annet	351	60	156	44
Ikke oppgitt	74	16	36	22
Totalt	4 423	55	2 798	48
Verdensdel				
Amerika (Sør- + Nord-)	250	69	238	58
Europa	870	76	1 023	69
Asia	2 377	51	1 130	33
Afrika	889	45	385	30
Annet	8	88	12	67
Ikke oppgitt	29	0	10	0
Totalt	4 423	55	2 798	48
Tid i Norge				
Under 1 år	789	69	452	69
1–2 år	1 255	57	830	53
2–3 år	762	54	565	47
3–4 år	482	50	307	40
4–5 år	355	52	199	36
Over 5 år	722	47	412	33
Ikke oppgitt	58	19	33	21
Totalt	4 423	55	2 798	48
Timer opplæring				
250 eller færre	749	69	587	62
251–500	1 015	61	626	53
500–851	732	57	437	45
Over 851 timer	1 016	43	425	28
Ikke oppgitt	911	50	723	45
Totalt	4 423	55	2 798	48

Kilde: Norsk språkttest

landbakgrunn og morsmål, utdanning fra hjemland, timer i opplæring og botid i Norge. Den videre analysen tar for seg kandidatene som gikk opp til avsluttende norskprøver i 2008, og som leverte persondataskjema. I 2008 gjaldt dette 80 prosent av kandidatene.

Det var vesentlig flere kvinner enn menn som gikk opp til norskprøvene. I 2008 utgjorde kvinnene 65 og 72 prosent av kandidatene som gikk opp til henholdsvis Norskprøve 2 og 3. Kvinneandelen var uendret i forhold til i 2007. Strykprosenten var høyere for menn enn for kvinner. 60 prosent av kvinnene besto Norskprøve 2, mens bare 48 prosent av mennene besto samme prøve. Kvinnene gjorde det også bedre enn mennene på Norskprøve 3.

Resultater og utdanningsbakgrunn

64 prosent av kandidatene som gikk opp til Norskprøve 2, oppga at de hadde videregående skole (32 prosent) eller høyskole-/universitetsutdanning (32 prosent) som høyeste fullførte utdanning. 26 prosent av kandidatene hadde grunnskole eller lavere. Av kandidatene som gikk opp til Norskprøve 3, hadde 58 prosent høyere utdanning, og 25 prosent hadde videregående skole som høyeste fullførte utdanning. Bare 9 prosent hadde grunnskole eller lavere.

Strykprosenten var lavere i 2008 enn i 2007 for både lavt og høyt utdannede kandidater, mens resultatene for kandidater med fullført videregående skole var på samme nivå som i 2007 (54 prosent besto). 42 prosent av kandidatene med grunnskole som høyeste fullførte utdanning besto Norskprøve 2, og 32 prosent besto Norskprøve 3. Kandidatene med denne utdanningsbakgrunnen gjorde det bedre på Norskprøve 2 i 2008 enn i 2007 (37 prosent). Strykprosenten for Norskprøve 3 for dem med kortest utdanning var den samme i 2008 som i 2007.

Over halvparten av deltakerne med høyere utdanning gikk opp til Norskprøve 3. 53 prosent av disse besto prøven i 2008.

Resultater og landbakgrunn

Av dem som gikk opp til Norskprøve 2, kom den største gruppen av kandidater fra Asia (2377 kandidater), Afrika (889 kandidater) og Europa (870 kandidater). Spesielt har andelen deltakere fra Europa økt i omfang sammenliknet med 2007, fra 15 prosent i 2007 til 20 prosent i 2008.

De største enkeltgruppene som gikk opp til Norskprøve 2 i 2008, kom fra Thailand, Irak og Burma.⁸

De fleste kandidatene som gikk opp til Norskprøve 3, kom fra Asia (1130 kandidater) og Europa (1023 kandidater). Europeerne gikk hovedsakelig opp til Norskprøve 3. De største enkeltgruppene som gikk opp til Norskprøve 3, kom fra Filipinene, Polen og Russland.

Kandidatene fra Afrika og Asia som gikk opp til Norskprøve 2, hadde lavere utdanning enn deltakerne fra Amerika og Europa. 32 prosent av kandidatene fra Afrika og Asia hadde grunnskole som høyeste fullførte utdanning.⁹ Til sammenlikning gjaldt dette bare 10 prosent av kandidatene fra Amerika og Europa. Av dem som gikk opp til Norskprøve 3, hadde mer enn 60 prosent av kandidatene fra Amerika, Europa og Asia høyere utdanning, mens 44 prosent av afrikanerne hadde denne utdanningsbakgrunnen.

De europeiske kandidatene besto i større grad enn andre både Norskprøve 2 og 3. Av de europeiske kandidatene som gikk opp til Norskprøve 2, besto 76 prosent prøven. Strykprosenten var noe høyere for Norskprøve 3, der 69 prosent av europeerne besto. Kandidatene fra Afrika og Asia hadde en høyere strykprosent. Resultatene fra Norskprøve 2 viste at 45 prosent av kandidatene fra Afrika og 51 prosent av kandidatene fra Asia besto. Dette er økning fra 2007 da henholdsvis 39 prosent og 49 prosent av kandidatene fra Afrika og Asia besto.

Det var forskjeller på strykprosenten for menn og kvinner for de ulike landgruppene. For innvandrerne fra Europa besto 83 prosent av kvinnene Norskprøve 2, mens 63 prosent av mennene besto. Forskjellen i strykprosent for menn og kvinner var langt mindre for kandidatene fra Afrika. 46 prosent av de afrikanske kvinnene besto norskprøve 2, mens 44 prosent av de mannlige kandidatene besto prøven. Av kandidatene fra Asia besto henholdsvis 54 prosent av kvinnene og 45 prosent av de mannlige kandidatene prøven. Forskjellen i strykprosent for menn og kvinner etter landbakgrunn er mindre for Norskprøve 3 enn for Norskprøve 2.

For alle landgruppene steg andelen som besto Norskprøve 2 og 3, med kandidatenes utdanningsnivå.

Uavhengig av utdanningsbakgrunn var strykprosenten på begge norskprøvene høyere for kandidatene fra Afrika og Asia enn for kandidatene fra Europa og Amerika. Mens 62 prosent av kandidatene fra Amerika og 69 prosent av kandidatene fra Europa med grunnskole som høyeste utdanning besto Norskprøve 2, besto 36 prosent av kandidatene med grunnskole fra Afrika prøven. Av kandidatene fra Europa med utdanning på universitets- eller høyskolenivå besto 84 prosent Norskprøve 2, mens dette gjaldt 57 prosent av kandidatene fra Afrika.

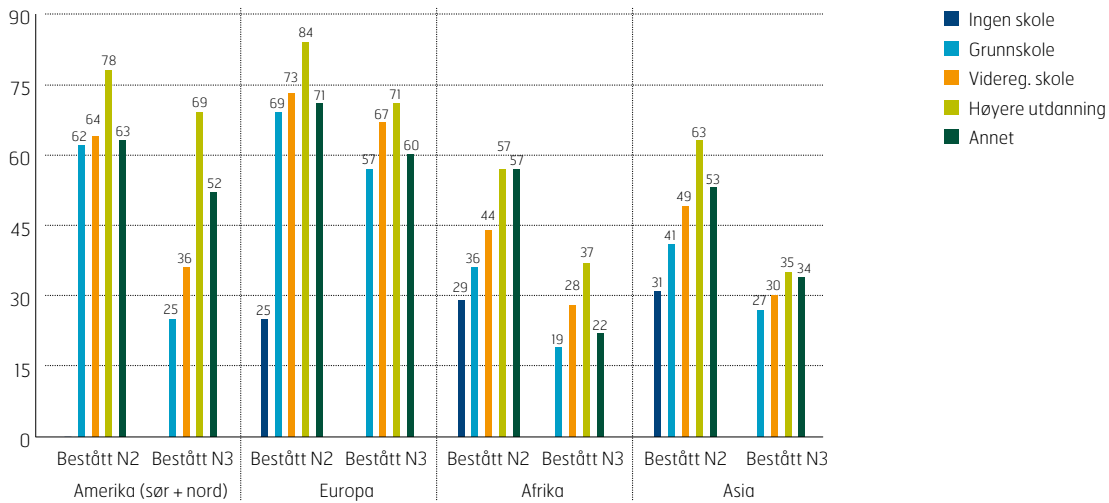
Resultatene fra Norskprøve 3 viser samme tendens. I overkant av to tredjedeler av kandidatene med høyere utdanning fra Europa og Amerika besto Norskprøve 3, mens omtrent én tredjedel av kandidatene fra Asia og Afrika med samme utdanningsbakgrunn besto prøven.

Resultatene viser at høyt utdannende kandidater fra Afrika og Asia i mindre grad består norskprøvene enn høyt utdannede kandidater fra andre landområder. Dette tyder på at

8 <http://www.fu.no/default.asp?avd=231&nyh=6702>.

9 Det er forskjell i lengde og omfang på grunnskoleutdanningen i de ulike landene. Det samme gjelder utdanning på høyere nivåer.

Figur 3.3e: Andelen kandidater som har bestått skriftlig Norskprøve 2 (N2) og 3 (N3) i 2008, fordelt på landområde og utdanningsnivå

Kilde: Norsk språktest

selv om kandidatene fra Afrika og Asia ofte har kortere utdanning enn øvrige kandidater, forklarer ikke utdanningsnivået hele forskjellen i resultatene. Andre forklaringsfaktorer kan være språklige og kulturelle utfordringer og forskjeller i innvandringsårsak.

Resultater etter tid i Norge og antall timer i opplæring

De fleste kandidatene som gikk opp til Norskprøve 2 i 2008, oppga å ha vært i Norge i ett til to år (1255 kandidater) eller i mindre enn ett år (789 kandidater). Dette innebærer at 46 prosent av kandidatene som møtte opp til prøven, hadde vært i Norge i mindre enn to år. I 2008 hadde 16 prosent (722 kandidater) av dem som møtte til Norskprøve 2, vært i Norge i mer enn fem år.

Kandidatene som gikk opp til Norskprøve 2 i 2008, hadde kortere oppholdstid i Norge enn kandidatene som gikk opp til prøven i 2007. I 2007 hadde 34 prosent av kandidatene vært i Norge i mindre enn to år, og 21 prosent hadde bodd i landet i mer enn fem år. Av dem som gikk opp til Norskprøve 3, hadde 46 prosent bodd i Norge i mindre enn to år og 15 prosent i lengre tid enn fem år.

Kandidatene fra Afrika og Asia hadde lengre botid i Norge enn kandidatene fra Europa og Amerika. 34 prosent av kandidatene fra Europa gikk opp til Norskprøve 2 etter mindre enn ett års opphold i Norge. For kandidatene fra Afrika gjaldt dette 11 prosent. Totalt utgjorde kandidatene fra Afrika og Asia 87 prosent av kandidatene som møtte til Norskprøve 2 etter å ha bodd mer enn fem år i Norge. Samme tendens gjaldt også for Norskprøve 3. Av kandidatene som gikk opp til denne prøven etter mer enn fem år, kom i alt 74 prosent fra Asia og Afrika.

Fordi persondataskjemaet består av egenrapporterte data, er det knyttet usikkerhet til antall opplæringstimer kandidatene oppgir å ha gjennomført. Det er også slik at nesten en tredjedel av kandidatene ikke svarer på dette spørsmålet. Av kandidatene som gikk opp til Norskprøve 2 i 2008, oppga flest at de hadde hatt over 850 timer opplæring (1016 kandidater). Av dem som gikk opp til Norskprøve 3, hadde den største gruppen (626 kandidater) hatt 251–500 timer.

Kandidatene med flest opplæringstimer hadde høyest strykprosent både på Norskprøve 2 og 3. Dette er forventet. Omfanget og nivået på tidligere skolegang er en av de mest betydningsfulle faktorene for å forutsi hvor lang tid den enkelte vil bruke i opplæringen. Forventet progresjon i opplæringen skiller deltakerne på spor 1, 2 og 3. Innvandrere med liten eller ingen grunnutdanning fra hjemlandet (spor 1-deltakere) bruker stort sett langt flere timer i opplæringen sammenliknet med innvandrere med høyere utdanning. Til tross for lengre tid i opplæring er det likevel slik at disse kandidatene stryker oftere enn kandidater som bruker kort til middels lang tid.

4 Voksne i videregående opplæring

Voksnes individuelle rett til gratis videregående opplæring ble innført 1. august 2000. Høsten 2008 ble retten endret fra å gjelde voksne født før 1978, til å gjelde voksne eldre enn 25 år, som ikke har fullført videregående opplæring. Et sentralt element i denne retten er at opplæringen skal tilpasses den enkeltes behov og livssituasjon.

Det er fylkesvise forskjeller på hva slags opplæringstilbud de voksne får når det gjelder organisering av undervisningen. Dette kan også være tilfellet innad i én og samme fylkeskommune. Voksne kan delta i ordinære elevklasser ved en videregående skole, i egne klasser for voksne, eller de kan følge et mer individuelt tilpasset opplæringsløp. Opplæringen gis oftest i form av komprimerte løp der kursene har samme faglige innhold, men gjennomføres på kortere tid. Som resultat av en realkompetansevurdering kan også opplæringen gis avkortet. Det vil si at deltakerne bare får opplæring i de emnene eller kompetansemålene som ikke ble godkjent i realkompetansevurderingen. Opplæringen kan også gjennomføres av andre tilbydere enn fylkeskommunen.

I tillegg til den lovfestede individuelle retten for voksne har fylkeskommunen en plikt til å tilby videregående opplæring til voksne uten rett. Dette gjelder voksne som har fullført videregående opplæring på et tidligere tidspunkt, uavhengig av om de har bestått. Dette tilbudet varierer fra fylke til fylke, avhengig av hvordan opplæringen arrangeres. Når opplæringen blir gjennomført i klasser, får voksne uten individuell rett tilbud om opplæring hvis det er plass. Dette fører i liten grad til merkostnader for fylkeskommunen. I dag er også stadig mer av opplæringen nettbasert, noe som gjør det rimeligere for fylkeskommunen å tilby opplæring til voksne uten rett.

I analysene om voksnes deltakelse i videregående opplæring skiller det ikke mellom deltakere med og uten rett til gratis opplæring. Per i dag er det knyttet for stor usikkerhet til registrering av rettstype til at den blir tatt i bruk i den offentlige statistikken. Omkring halvparten av voksne som deltar i videregående opplæring, har fullført en videregående utdanning på et tidligere tidspunkt (Guthu og Bekkevold, 2008). Dette er voksne som av ulike grunner ønsker en annen utdanning.

4.1 Datagrunnlag

Statistikk over voksnes deltakelse i videregående opplæring er hentet fra VIGO, fylkeskommunenes inntakssystem for videregående opplæring. De fleste fylkeskommuner benytter i dag et eget system for registrering av voksnes deltakelse samt resultat fra realkompetansevurderinger.¹⁰ Dataene samles i VIGO, og hvert år presenterer SSB grunnlagstall og nøkkelberegninger for hvert fylke i KOMMUNE-STAT-RAPPORTERING (KOSTRA).¹¹

I Vox-speilet benyttes samme datagrunnlag som SSB bruker i sin publisering av voksenstatistikk i KOSTRA. På grunn av noe ulik deltakerdefinisjon vil det være små avvik mellom tallene presentert i Vox-speilet og de man finner på SSBs hjemmesider.¹²

For å kunne bidra med mer kunnskap om voksne i videregående opplæring, hvem de er, og hvem som deltar på hva, har vi hentet inn registerdata som viser deltakernes etnisitet og bostedsfylke.

4.2 Voksne deltakere i videregående opplæring 2008

Voksnes deltakelse i videregående skole rapporteres med utgangspunkt i hvilken kompetanse deltakeren ønsker etter fullført opplæring. For eksempel hvis en deltaker har som mål med opplæringen å ta studiekompetanse innen allmenne og økonomiske fag, eller fagbrev som helse-

¹⁰ VikoVoksen, tidligere RealDOK.

¹¹ I rapporteringen av voksne i videregående opplæring blir det ikke benyttet kalenderår, men rapporteringsår – fra 1. oktober foregående skoleår til 30. september inneværende år. Det vil si at rapporteringsåret 2008 omfatter perioden 1. oktober 2007 til 30. september 2008.

¹² For eksempel beregner SSB hvor mange nye deltakere som har kommet til i 2007, ut fra voksne som søkte enten videregående opplæring eller realkompetansevurdering i 2008, det vil si hvor mange av søkerne som fikk tilbud om plass i 2008. Vox-speilet tar for seg voksne som har startet opplæring, og som er registrert for første gang i 2008 uavhengig av når de har søkt om opplæring.

arbeider, er det dette som rapporteres, og ikke det enkelte kurset som følges. På den måten blir de voksnes deltakelse i videregående opplæring registrert i opplæringsløp, fra den voksne søker om videregående opplæring, til opplæringen registreres som fullført, eventuelt som avbrutt. Hvor i opplæringsløpet den enkelte voksne befinner seg på et gitt tidspunkt, sier den offisielle statistikken ingenting om.

Antall voksne i videregående opplæring har økt jevnt siden voksnes rett ble innført, og nå deltar over 40 000 voksne i

Tabell 4.2a: Deltakere i et opplæringsløp i 2008, etter kjønn, alder og etnisitet

	Deltakere	Deltakere i prosent
Kjønn		
Mann	12 828	31
Kvinne	28 519	69
Totalt	41 347	100
Alder		
Under 30 år	9 608	23
30–39 år	14 437	35
40–49 år	11 712	28
50–59 år	4 952	12
60+	638	2
Totalt	41 347	100
Etnisitet/opprinnelsesland		
Ikke-vestlig innvandrere	7 178	17
Ikke-vestlig norskfødt med innvandrerforeldre	216	1
Vestlig innvandrere	1 048	3
Vestlig norskfødt med innvandrerforeldre	46	0
Øvrig befolkning	32 813	79
Ikke oppgitt	46	0
Totalt	41 347	100

Kilde: SSB/VIGO

FAKTA

Etnisitet/opprinnelsesland

Etnisitet viser om en person er innvandrere eller norskfødt med innvandrerforeldre, og hvilken opprinnelse personen har. Innvandrere defineres som personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. Det er mors fødeland som definerer opprinnelsesland. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er slått sammen til én kategori i analysen av deltakelse på ulike studieretninger. Dette er gjort fordi de var svært like med hensyn til hvilke kurs de deltok på, samt at den sistnevnte deltakergruppen er svært liten.

Det skilles mellom innvandrere med vestlig og ikke-vestlig bakgrunn. Følgende landområder inngår i de ulike kategoriene: **Innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn** består av deltakere fra Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og land i Europa utenom EU/EØS.

Innvandrere med vestlig bakgrunn består av deltakere fra EU/EØS-land, USA, Canada, Australia og New Zealand. Resten av deltakerne plasseres i kategorien «øvrig befolkning».

Tabell 4.2.1a: Deltakere i et opplæringsløp i 2008, fordelt på studieretning

	Deltakere	Deltakere i prosent
Helse- og sosialfag	18 417	41
Studieretning som gir studiekompetanse	13 664	30
Bygge- og byggt tekniske fag	6 800	15
Mekaniske fag	2 350	5
Elektrofag	1 205	3
Estetiske fag	902	2
Hotell- og næringsmiddelfag	942	2
Naturbruk	562	1
Andre	257	1
Totalt	45 099*	100

Kilde: SSB/VIGO

* En deltaker kan være registrert på flere enn ett kurs. I den grad de ulike kursene er innen samme studieretning, telles deltakeren bare én gang. For eksempel vil en person som er registrert som deltaker i opplæring innen studieretningen helse- og sosialfag og innen allmennfaglig studieretning, bli telt med innenfor begge studieretningene.

videregående opplæring.¹³ Mens det var 36 832 voksne som deltok i 2006, økte antallet til 39 128 voksne i 2007. I 2008 var totalt 41 347 voksne registrert i videregående opplæring.¹⁴ Hvert år er det ca. 10 000 nye voksne som starter videregående opplæring (jf. kapittel 4.3).

69 prosent av deltakerne er kvinner, og 31 prosent er menn. Fordelingen av menn og kvinner som tar videregående opplæring som voksne, har holdt seg uendret fra 2006 til 2008.

Hovedandelen av deltakerne var yngre enn 40 år (58 prosent), og de fleste var i aldersgruppen 30–39 år. Blant deltakerne under 30 år var hele én av tre under 25 år og dermed ikke omfattet av voksenretten. Det er altså slik at også en del unge voksne foretrekker et mer tilpasset opplæringsløp, og at enkelte fylkeskommuner også gir tilbud om denne typen opplæring til søkere uten voksenrett hvis de har ledige plasser.

20 prosent av deltakerne har minoritetsspråklig bakgrunn. Dette utgjør en økning på 2 prosentpoeng fra 2007. Spesielt har det vært en økning i antall ikke-vestlige innvandrere, fra 6286 personer i 2007 til 7178 i 2008.

4.2.1 De mest populære studieretningene

Fremdeles er det slik at mange voksne får opplæring etter Reform 94. Utdanningsdirektoratet har gitt fornyet frist til

¹³ Når det gjelder antall voksne totalt som er registrert i opplæring, er antallet noe høyere enn det faktiske deltakerantallet. En feilkilde er at ikke alle deltakere som har bestått eller avbrutt opplæring, har blitt kvittert ut, men teller fremdeles med som deltakere. Det jobbes med å forbedre datagrunnlaget, både lokalt når det gjelder registreringsrutiner på det enkelte lærested, men også når det gjelder registreringssystemene.

¹⁴ Dette omfatter alle voksne som har startet opplæringen før utgangen av rapporteringsåret 2008 (1. oktober 2008). Det er ingen restriksjoner på når opplæringen skal ha startet, slik at deltakeren kan ha vært under opplæring i flere år. Opplæringen skal ikke være avbrutt eller bestått før 1. oktober 2007. Deltakere som har bestått eller avbrutt i løpet av 2008, er inkludert i tallene.

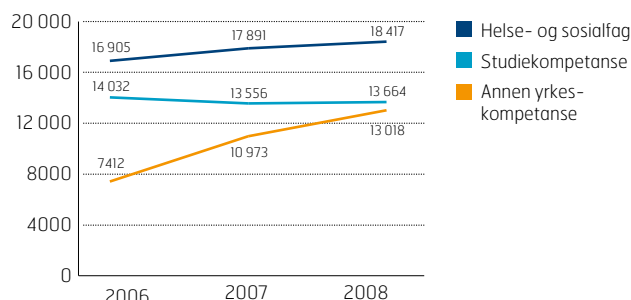
Tabell 4.2.1b: Deltakere i videregående opplæring i 2008 fordelt på kombinasjoner av studieretningstyper

Studieretningstype	Antall deltakere	Deltakere i prosent
Bare helse- og sosialfag	16 993	41
Bare studiekompetanse	11 445	28
Bare annen yrkeskompetanse	9 779	24
Studiekompetanse og annen yrkeskompetanse	1 706	4
Studiekompetanse og helse- og sosialfag	476	1
Helse- og sosialfag og annen yrkeskompetanse	911	2
Alle tre studieretningstypene	37	0
Totalt	41 347	100

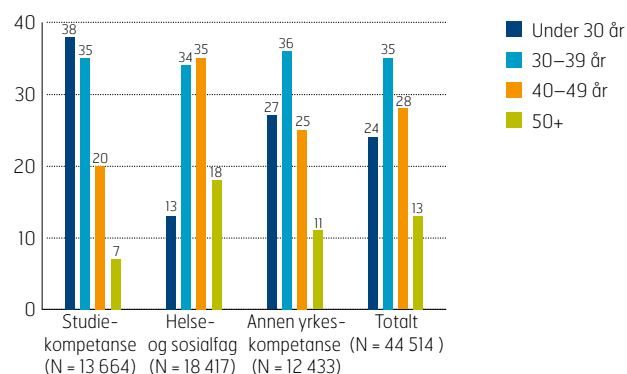
Kilde: SSB/VIGO

og med våren 2010 for å fullføre eksamen etter Reform 94. I den videre framstillingen benyttes derfor betegnelsene fra Reform 94 og ikke fra Kunnskapsløftet.

Opplæring innen helse- og sosialfag og inn mot generell studiekompetanse er de mest benyttede studietilbudene for

Figur 4.2.1c: Deltakere i videregående opplæring per studieretningstype fra 2006 til 2008

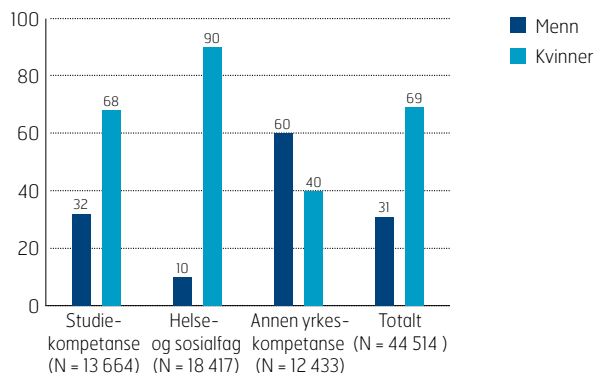
Kilde: SSB/VIGO

Figur 4.2.1d: Kursdeltakere 2008 fordelt på alder og studieretningstype*, i prosent

Kilde: SSB/VIGO

* En voksen som deltar på flere kurs innenfor flere studieretninger, men innenfor en og samme studieretningstype, vil bare bli telt én gang. Dette medfører at antall kursdeltakere er noe lavere ved en slik tredeling, totalt 44 514.

Figur 4.2.1e: Kursdeltakere 2008 fordelt på kjønn og studieretningstype, i prosent

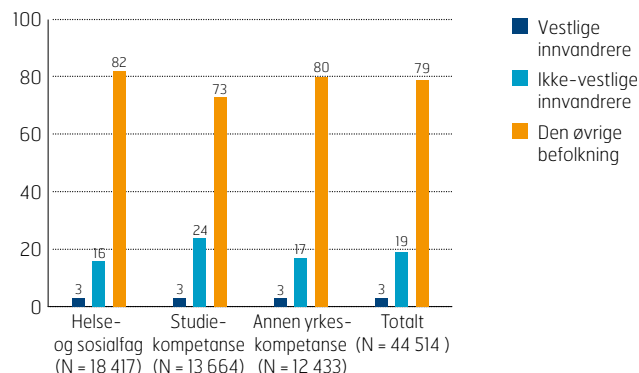

Kilde: SSB/VIGO

voksne i videregående opplæring. Totalt deltar 71 prosent av de voksne innenfor disse studieretningstypene. Bygge- og byggt tekniske fag var i 2008 som tidligere år den mest populære studieretningen av yrkesutdanningene med unntak av helse- og sosialfag.

I den videre framstillingen deles studieretningene inn i tre typer. «Studieretninger som gir studiekompetanse» er en

Figur 4.2.1f: Kursdeltakere 2008 fordelt på etnisitet og studieretningstype, i prosent

Kilde: SSB/VIGO

egen kategori, det samme er «helse- og sosialfag». De resterende studieretningene som gir yrkeskompetanse, er slått sammen til kategorien «annen yrkeskompetanse».

De fleste voksne i videregående opplæring tar kurs innenfor én studieretningstype. For eksempel tar 41 prosent av deltakerne utelukkende kurs innen helse- og sosialfag (16 993). Blant dem som tar kurs innen flere studieretninger, er det

Tabell 4.2.1g: Fylkesvis oversikt over deltakere i 2008 per studieretningstype, i prosent

Bostedsfylke	Antall deltakere	Prosentvis fordeling av deltakere på studieretningstype		
		Helse- og sosialfag	Studiekompetanse	Annen yrkeskompetanse
Akershus	4 141	44	41	15
Oslo	3 791	23	51	26
Rogaland	3 758	45	29	26
Hordaland	3 651	41	29	30
Østfold	3 195	36	20	44
Vest-Agder	2 961	28	41	31
Oppland	2 602	40	29	31
Nordland	2 507	46	35	19
Telemark	2 254	42	33	25
Buskerud	2 208	54	21	25
Sør-Trøndelag	2 045	41	27	32
Vestfold	1 995	50	30	20
Møre og Romsdal	1 902	37	14	49
Troms	1 855	57	20	23
Hedmark	1 556	55	23	22
Nord-Trøndelag	1 349	34	22	43
Sogn og Fjordane	1 229	44	28	28
Aust-Agder	903	37	34	29
Finnmark	557	61	21	18
Ikke oppgitt	55	27	42	31
Totalt	44 514	41	31	28

Kilde: SSB/VIGO

flest som kombinerer kurs som gir annen yrkeskompetanse samtidig med generell studiekompetanse. Spesielt er det mange som kombinerer bygge- og byggtekniske fag med studiekompetanse. I tillegg til voksne som deltar på kurs innen forskjellige studieretninger, vil også ungdom og unge voksne som i tillegg til ordinært utdanningsløp deltar i voksenopplæring, inngå i disse tallene. Dette kan blant annet være ungdom som i tillegg til å delta i et ordinært løp som fører fram til en yrkeskompetanse, tar generell studiekompetanse gjennom nettbasert opplæring tilpasset voksne.

Antall voksne som får opplæring innen helse- og sosialfag, har økt med omtrent 800 kursdeltakere i året fra 2006 til 2008. Økningen har vært størst blant voksne som tar annen yrkeskompetanse. Fra 2006 til 2008 økte antall kursdeltakere med over 6000 voksne. Derimot har det vært en svak nedgang i antall kursdeltakere som tar generell studiekompetanse.

Blant voksne som tok helse- og sosialfag, var over halvparten eldre enn 40 år, og bare 13 prosent var under 30 år. For kursdeltakere innenfor generell studiekompetanse utgjorde derimot deltakere under 30 år den største gruppen (38 prosent). Her var hele 73 prosent av kursdeltakerne under 40 år. Voksne over 40 år deltok i størst grad i opplæring innen helse- og sosialfag og andre yrkesfag.

Når det gjelder voksne som tar annen yrkeskompetanse, har det vært en økning i deltakerantallet fra 2007 i alle aldersgrupper. Spesielt har gruppen av menn under 30 år økt.

90 prosent av deltakerne som fikk opplæring innen helse- og sosialfag, er kvinner. Kvinneandelen var også relativt høy blant deltakerne som tok generell studiekompetanse (68 prosent), mens det var flest menn som deltok i opplæring inn mot annen yrkeskompetanse (60 prosent). Spesielt byggfag og mekaniske fag domineres av menn.

Hver fjerde deltaker som tok generell studiekompetanse, hadde ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Innvandrerandelen var lavere innenfor yrkesfagene.

Akershus, Oslo, Rogaland, Hordaland og Østfold hadde flest voksne registrert i videregående opplæring i 2008, hver av dem med over 3000 deltakere.

Av deltakerne bosatt i Akershus var det nesten like mange som tok opplæring inn mot generell studiekompetanse som innen helse- og sosialfag. Derimot var det relativt få voksne som deltok innen andre yrkesfaglige studieretninger. For deltakerne som var bosatt i Østfold, var det imidlertid flest som fikk opplæring innenfor annen yrkeskompetanse (44 prosent) og relativt få som tok generell studiekompetanse. Muligheten for å ta generell studiekompetanse var det mest benyttede tilbudet for deltakerne bosatt i Oslo. I de nordnorske fylkene ble det gitt flest opplæringstilbud innen helse- og sosialfag.

4.3 Nye deltakere 2008

De siste tre årene har det kommet til omkring 10 000 nye voksne deltakere hvert år.¹⁵ I 2006 startet 10 625 voksne i videregående opplæring. I 2007 var det færre (8860 deltakere), og i 2008 startet 9439 voksne i videregående opplæring.

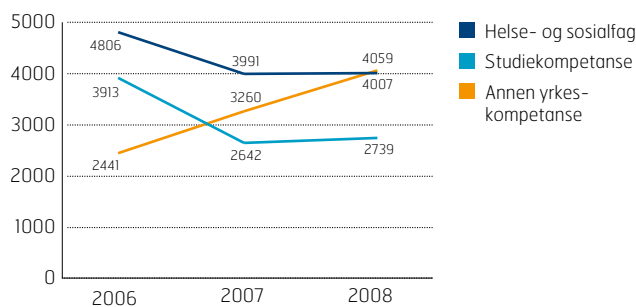
Tabell 4.3a: Nye deltakere i 2008, fordelt på kjønn, alder og etnisitet/opprinnelsesland

	Nye deltakere 2008	Nye deltakere i 2008, i prosent
Kjønn		
Kvinne	6 359	67
Mann	3 080	33
Totalt	9 439	100
Alder		
Under 30 år	3 166	34
30–39 år	3 081	33
40–49 år	2 340	25
50+	852	9
Totalt	9 439	100
Etnisitet/opprinnelsesland		
Ikke-vestlig innvandrere	1 952	21
Ikke-vestlig norskfødt med innvandrerforeldre	60	1
Vestlig innvandrere	283	3
Vestlig norskfødt med innvandrerforeldre	9	0
Øvrig befolkning	7 109	75
Ikke oppgitt	26	0
Totalt	9 439	100

Kilde: SSB/VIGO

¹⁵ Nye deltakere er personer som fylkeskommunen for første gang rapporterer inn som deltakere i videregående opplæring det aktuelle rapporteringsåret.

Figur 4.3b: Nye deltakere fordelt på studieretningstype og år

Kilde: SSB/VIGO

Tabell 4.3c: Nye deltakere 2008 fordelt på bostedsfylke

	Nye deltakere 2008	Nye deltakere 2008, i prosent	Geografisk fordeling av nye deltakere
Østfold	1 204	13	
Hordaland	1 048	11	
Oslo	769	8	
Akershus	712	8	
Vest-Agder	621	7	
Sør-Trøndelag	573	6	
Rogaland	568	6	
Telemark	547	6	
Vestfold	471	5	
Møre og Romsdal	413	4	
Nord-Trøndelag	409	4	
Oppland	406	4	
Buskerud	341	4	
Troms	326	4	
Hedmark	281	3	
Nordland	273	3	
Aust-Agder	214	2	
Finnmark	134	1	
Sogn og Fjordane	96	1	
Ikke oppgitt	33	0	
Total	9 439	100	

Kilde: SSB/VIGO

67 prosent av deltakerne som startet opplæring i 2008, er kvinner. Sammenliknet med 2007 var det en økning i antall kvinner, mens tendensen var motsatt for menn.

Deltakerne blir stadig yngre. Av deltakerne som startet opplæring i 2008, var hver tredje person under 30 år. Sammenliknet med 2007 var det 22 prosent flere deltakere i denne aldersgruppen som startet i videregående opplæring. Innvandrerandelen økte fra 18 prosent av nye deltakere i 2007 til 24 prosent i 2008. Økningen gjaldt innenfor samtlige tre studieretningstyper. For deltakerne som startet opplæring inn mot generell studiekompetanse, har over 30 prosent innvandrerbakgrunn, for yrkesfagene gjelder dette om lag 23 prosent av kursdeltakerne. Økningen var størst for deltakere med ikke-vestlig bakgrunn.

I 2008 startet flest voksne opplæring innen studieretningstypen «annen yrkeskompetanse». Totalt gjaldt dette 38 prosent av deltakerne som startet opplæring dette året, en klar økning fra tidligere år. Færre deltakere startet opplæring innenfor helse- og sosialfag i 2008 enn i 2007, men nedgangen var ikke så stor som den var fra 2006 til 2007. I 2008 startet hver fjerde deltaker opplæring inn mot generell studiekompetanse.

Innen kategorien «annen yrkeskompetanse» startet flest voksne opplæring innen bygge- og byggtekniske fag.

Også innen mekaniske fag, som utgjorde den nest største studieretningen innenfor denne kategorien, har det vært en økning i antall deltakere fra tidligere år.

En fjerdedel av deltakerne som startet i videregående opplæring i 2008, hadde bostedsadresse i Østfold eller i Hordaland.

4.4 Voksne som består videregående opplæring

Voksne som består avsluttende eksamen eller prøve, oppnår studiekompetanse eller yrkeskompetanse i form av vitnemål eller fag-/svennebrev. Dette omtales her som voksne som har oppnådd sluttkompetanse. Deltakere som fullfører enkeltkurs eller kurskombinasjoner som ikke fører til vitnemål eller fag-/svennebrev, er ikke inkludert i disse tallene.

Antall voksne som har oppnådd sluttkompetanse, har holdt seg relativt stabilt de siste tre årene. I 2006 besto 6258 voksne, i 2007 var antallet redusert til 5931 deltakere, mens antallet økte igjen i 2008 til 6237 voksne.¹⁶

¹⁶ Det er antakelig flere voksne som oppnår ønsket sluttkompetanse enn det disse tallene viser. Manglende rutiner for utskrivning av kompetansebevis og vitnemål fører til at de voksne ikke blir kvittert ut av systemet selv om de har fått ønsket sluttkompetanse.

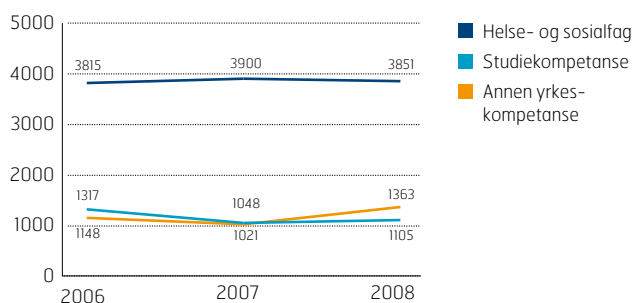
Tabell 4.4a: Voksne som har bestått og oppnådd sluttkompetanse i 2008, fordelt på kjønn, alder og etnisitet/opprinnelsesland

	Deltakere bestått i 2008	Deltakere bestått i 2008, i prosent
Kjønn		
Kvinne	4 629	74
Mann	1 608	26
Totalt	6 237	100
Alder		
Under 30 år	1 346	22
30–39 år	2 080	33
40–49 år	1 938	31
50+	853	14
Totalt	6 237	100
Etnisitet/opprinnelsesland		
Ikke-vestlig innvandrere	827	13
Ikke-vestlig norskfødt med innvandrereforeldre	15	0
Vestlig innvandrere	177	3
Vestlig norskfødt med innvandrereforeldre	5	0
Øvrig befolkning	5 212	84
Ikke oppgitt	1	0
Totalt	6 237	100

Kilde: SSB/VIGO

I 2008 var det en økning i både kvinnelige og mannlige deltakere som oppnådde sluttkompetanse sammenliknet med 2007. Størst var økningen i antall menn, fra 1380 som besto i 2007, til 1698 i 2008. Men fremdeles er det slik at hovedandelen av deltakerne som består videregående opplæring som voksne, er kvinner (74 prosent). Av figur 4.4b ser vi at flest oppnådde sluttkompetanse innen helse- og sosialfag. Denne studieretningen domineres av kvinnelige deltakere.

Nær halvparten av dem som oppnådde ønsket sluttkompetanse i 2007, var over 40 år (45 prosent). 16 prosent var innvandrere, de aller fleste av ikke-vestlig opprinnelse.

Figur 4.4b: Bestått sluttkompetanse fordelt på studieretningstype og år

Kilde: SSB/VIGO

Seks av ti som oppnådde ønsket sluttkompetanse i 2008, fikk fag-/svennebrev innen helse- og sosialfag. Sammenliknet med 2007 har økningen i voksne kursdeltakere som har bestått og oppnådd sluttkompetanse, vært størst innen studieretninger som gir annen yrkeskompetanse, fra 1021 deltakere i 2007 til 1363 i 2008. Dette må ses i sammenheng med økningen i deltakermassen innenfor denne studieretningstypen dette året.

4.5 Voksne som avbryter opplæringen

Færre voksne avbryter videregående opplæring enn det som har vært tilfellet tidligere år. I 2006 var det 2722 voksne som avbrøt et opplæringstilbud, i 2007 var antallet redusert til 2250 voksne. I 2008 fortsatte nedgangen, og ved slutten av rapporteringsåret hadde 1806 deltakere avbrutt opplæringen.¹⁷

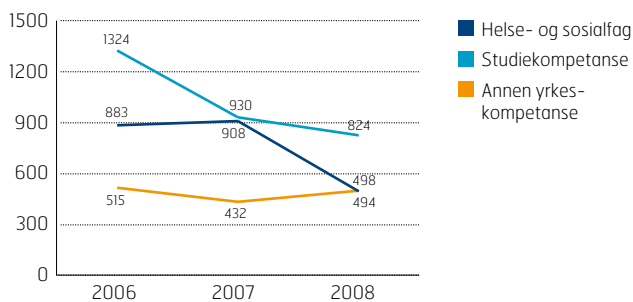
Menn utgjorde 31 prosent av deltakermassen totalt og 36 prosent av deltakerne som avbrøt opplæringen i 2008. Det vil si at menn er noe overrepresentert blant voksne som avbryter et videregående opplæringsløp. Dette henger også sammen med hvilke studieretninger som har størst frafall. Av tabell 4.5b ser vi at det var relativt få avbrudd innen helse- og sosialfag, som er den studieretningen som i

¹⁷ For at en deltaker skal registreres med avbrutt opplæring, må vedkommende selv gi beskjed om at han eller hun ikke ønsker å fortsette opplæringen. Permisjon og lengre fravær/ opphold fra opplæringen skal ikke registreres som avbrudd med mindre deltakeren selv gir beskjed om at han eller hun slutter. Erfaring fra fylkeskommunene viser at dette er en kilde til feilrapportering (Haugerud mfl. 2005).

Tabell 4.5a: Voksne som avbrøt opplæringen i 2008, fordelt på kjønn, alder og etnisitet/opprinnelsesland

	Deltakere avbrutt i 2008	Deltakere avbrutt i 2008, i prosent
Kjønn		
Kvinne	1 147	64
Mann	659	36
Totalt	1 806	100
Alder		
Under 30 år	452	25
30–39 år	673	37
40–49 år	459	25
50+	222	12
Totalt	1 806	100
Etnisitet/opprinnelsesland		
Ikke-vestlig innvandrere	386	21
Ikke-vestlig norskfødt med innvandrereforeldre	5	0
Vestlig innvandrere	48	3
Vestlig norskfødt med innvandrereforeldre	2	0
Øvrig befolkning	1 364	76
Ikke oppgitt	1	0
Totalt	1 806	100

Kilde: SSB/VIGO

Figur 4.5b: Avbrutt opplæring fordelt på studieretningstype og år

Kilde: SSB/VIGO

størst grad er kvinnedominert. Innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn utgjorde 21 prosent av deltakerne som avbrøt opplæringen i løpet av 2008.

Nesten halvparten av alle deltakerne som avbrøt opplæringen i 2008, var kursdeltakere innen generell studiekompetanse, og en fjerdedel av disse hadde ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Deltakerne innen denne studieretningstypen har et lavere aldersgjennomsnitt enn det som er tilfellet innenfor yrkesfagene, og resultatene indikerer at det er en del unge voksne som påbegynner denne opplæringen, men som avbryter underveis.

Det var færre avbrudd innenfor helse- og sosialfag i 2008 sammenliknet med tidligere år, og sammenliknet med 2007 var antallet nesten halvert. Også innen generell studiekompetanse fortsatte nedgangen i antall deltakere som avbryter opplæringen. Derimot var det en økning på 13 prosent fra 2007 når det gjaldt deltakere som avbrøt opplæring innenfor andre yrkesfag. Dette kan ha sammenheng med økningen i antall deltakere som har startet opplæring innen denne studieretningstypen.

4.6 Progresjon i opplæringen

For å få et bilde av hvor lenge voksne deltar i videregående opplæring, følger vi deltakergruppene som startet i 2006 og 2007. På den måten kan vi se hvor mange som oppnår sluttkompetanse, og hvor lang tid de bruker på dette, hvor mange som faller fra, og hvor mange som ved utgangen av rapporteringsåret 2008 fremdeles var registrert i opplæring.

Tabell 4.6a: Status i 2008 for deltakere som startet opplæring i 2006

Deltakerstatus	Antall	I prosent
Bestått, totalt	3 953	37
Avbrutt, totalt	1 012	10
Ute av opplæring*	2 600	24
Fremdeles i opplæring 2008	3 060	29
Totalt	10 625	100

Kilde: SSB/VIGO

* Se faktaramme.

Av deltakerne som startet opplæring i 2006, har totalt 37 prosent oppnådd sluttkompetanse innen utgangen av 2008. De fleste av disse brukte mellom ett og to år på å fullføre opplæringen. 10 prosent av deltakerne har avbrutt opplæringen, mens 29 prosent av deltakerne som startet opplæring i 2006, fremdeles var i opplæring i 2008 uten å ha bestått eller avbrutt. Hver fjerde deltaker som startet opplæring i 2006, har avsluttet opplæringen foreløpig eller permanent. Ofte dreier dette seg om voksne som bare tar enkeltfag og ikke opplæring som fører fram til sluttkompetanse. Særlig har det vært mange voksne som har ønsket transportløyve, noe som er et krav for å kunne kjøre blant annet lastebil og taxi. For å få transportløyve må man få godkjent fire fag innenfor transportfaget, enten gjennom en realkompetansevurdering eller bestått eksamen. Mange voksne fullfører denne opplæringen, men vil ikke oppnå sluttkompetanse.¹⁸

10 prosent av deltakerne som var ute av opplæring i 2007, var tilbake igjen i opplæring i 2008. Flere av disse er også rapportert med sluttkompetanse samme år. Dette kan for eksempel være kandidater som har vært i arbeid for å få arbeidspraksis før fagprøven.

8860 voksne startet opplæring i 2007. Innen utgangen av 2008 hadde totalt 28 prosent av deltakerne bestått sluttkompetanse. De fleste av disse besto i 2008 og brukte dermed et drøyt år på opplæringen. 5 prosent har avbrutt opplæringen, mens i underkant av halvparten fremdeles var i opplæring ved utgangen av rapporteringsåret 2008.

¹⁸ Rapporteringen er mangelfull når det gjelder registrering av deltakere som har oppnådd kompetanse på lavere nivå.

FAKTA

Deltakere som er ute av opplæring, er voksne som ikke er registrert videre som deltakere neste år, uten at de er registrert med bestått sluttkompetanse eller avbrudd. Dette kan være voksne som har fullført ett eller flere enkeltkurs, men som ikke oppnådde studiekompetanse eller fag-/svennebrev. Det kan også være voksne som er i arbeidspraksis før de skal gå opp til en eventuell fagprøve.

Tabell 4.6b: Status i 2008 for deltakere som startet opplæring i 2007

		Nye deltakere i 2007	Nye deltakere i 2007, i prosent
Avsluttet opplæring samme år som oppstart	Bestått i 2007	752	8
	Avsluttet i 2007	270	3
	Ute av opplæring i 2007	1 775	20
	Sum	2 797	32
Deltatt i opplæring året etter	Bestått 2008	1 759	20
	Avsluttet i 2008	196	2
	Fremdeles i opplæring	4 108	46
	Sum	6 063	68
Nye deltakere totalt	Bestått, totalt	2 511	28
	Avbrutt, totalt	466	5
	Ute av opplæring	1 775	20
	Under opplæring	4 108	46
	Totalt	8 860	100

Kilde: SSB/VIGO

4.7 Realkompetansevurdering inn mot videregående opplæring

Da retten til videregående opplæring for voksne ble innført i 2000, fikk voksne også rett til å få vurdert egen realkompetanse i forhold til læreplanene. Hensikten med en slik vurdering er at voksne på bakgrunn av godkjent realkompetanse kan få avkortet deler av opplæringen. Det vil si at voksne får den opplæringen han eller hun trenger, og at man slipper å ta opplæring i det man har fått godkjent i realkompetansevurderingen.

For å få en oversikt over bruken av realkompetansevurdering inn mot videregående opplæring benytter vi data fra SSB (VIGO) som inneholder tall fra samtlige fylkeskommuner. I tillegg har vi hentet inn data fra VigoVoksen¹⁹, der

blant annet resultatene fra realkompetansevurderingene registreres. Disse tallene gjør det mulig å analysere grunnlaget for å få avkortet opplæring ved å se på hvor mye av læreplanen som blir godkjent i vurderingen. Ved utgangen av rapporteringsåret 2008 var det 15 fylkeskommuner som benyttet seg av dette registreringssystemet, og som da inngår i datagrunnlaget.²⁰

Før vi analyserer bruken av realkompetansevurdering innenfor de ulike studieretningstypene og omfanget av avkorting, gjengir vi noen nøkkeltall over bruken av realkompetansevurdering med bakgrunn i tall fra samtlige 19 fylker.

41 prosent av deltakerne i videregående opplæring i 2008 har blitt realkompetansevurdert. Andelen er uendret fra 2007.

19 VigoVoksen het tidligere RealDOK. Registrerings- og saksbehandlersystemet skiftet navn i 2009.

20 Tallene fra Oslo er ikke gjort tilgjengelige for Vox før denne publikasjonen gikk i trykken. Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag benyttet ikke dette systemet for registrering, mens Finnmark er nye brukere av systemet.

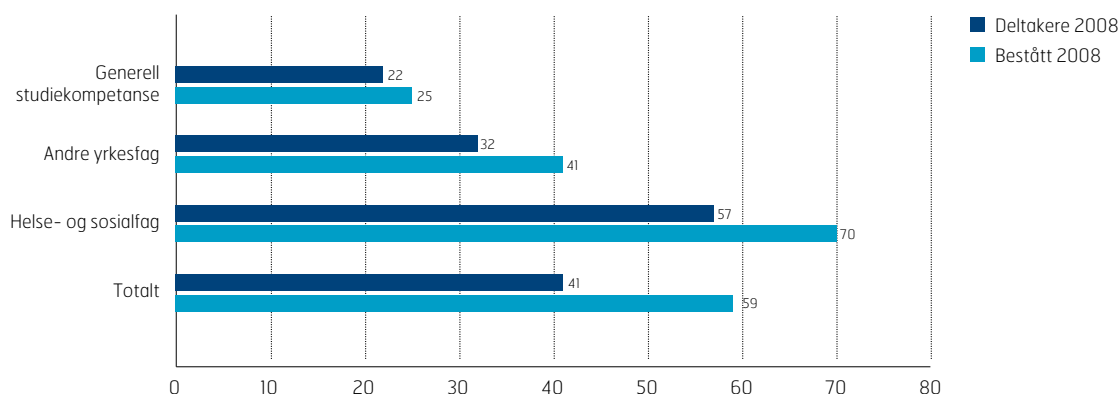
Tabell 4.7a: Deltakere i videregående opplæring fordelt på deltakerstatus og andelen som er realkompetansevurdert

	Antall deltakere	Antall deltakere som har blitt realkompetansevurdert	Realkompetansevurdert, i prosent
Deltakere, totalt	41 347	16 871	41
Avbrutt i 2008	1 806	450	25
Bestått i 2008	6 237	3 708	59
Nye i 2006	10 625	4 663*	44
Nye i 2007	8 860	3 763*	42
Nye i 2008	9 439	3 162	33

Kilde: SSB/VIGO

* Siden enkelte av deltakerne som startet opplæring i 2006 og 2007, har blitt registrert som realkompetansevurdert i løpet av 2008, er tallene noe høyere for disse gruppene enn det som sto oppført i *Vox-speilet 2008*. Nye deltakere i 2006 har økt fra 3829 deltakere som er registrert som realkompetansevurdert, til 4663, mens for 2007 har antallet vurderte deltakere økt fra 3056 til 3763.

Figur 4.7b: Bruken av realkompetansevurdering for deltakere totalt og deltakere som har bestått i 2008, fordelt på studieretningstype. Tall i prosent.

Kilde: SSB/VIGO

Mens bare hver fjerde deltaker som har avbrutt opplæringen, ble realkompetansevurdert, gjaldt dette nesten 60 prosent av deltakerne som besto sluttkompetanse i 2008.

I hvilken grad de voksne blir realkompetansevurdert, avhenger av studieretningstype. Figur 4.7b illustrerer forskjellen i bruk av realkompetansevurdering for deltakerne innenfor de ulike studieretningstypene og i hvilken grad det å bli realkompetansevurdert ser ut til å påvirke gjennomføringen av opplæringen.

Flest voksne har blitt realkompetansevurdert innenfor helse- og sosialfag (57 prosent). Realkompetansevurdering ser ut til å ha en positiv effekt med hensyn til gjennomføring og det å oppnå sluttkompetanse innen yrkesfagene. Av dem som oppnådde sluttkompetanse innen helse- og sosialfag, var hele 70 prosent realkompetansevurdert.

Realkompetansevurdering benyttes i mindre grad for voksne som tar generell studiekompetanse (22 prosent). Her var det også liten forskjell i andelen deltakere som hadde blitt realkompetansevurdert da vi sammenliknet voksne som besto eksamen og oppnådde studiekompetanse i 2008, med deltakermassen totalt innen denne studieretningstypen. De fleste som tar studiekompetanse, ønsker å studere videre på høyskole eller universitet. En utfordring

er da ulik praksis for hvordan fag som er godkjent gjennom realkompetansevurdering, teller med i poengberegningen for opptak. Dette har medført at voksne som er realkompetansevurdert, ofte stiller bakerst i søkerkøen. Flere fylkeskommuner anbefaler derfor ikke realkompetansevurdering for voksne som ønsker studiekompetanse for å ta videre studier.

4.7.1 Resultat av realkompetansevurdering

For å se på den potensielle besparelsen i opplæring som realkompetansevurdering gir grunnlag for, har vi analysert data fra VigoVoksen²¹. De voksne vurderes ut fra fag og moduler/kompetansemål i læreplanen, og resultatet av disse vurderingene registreres i VigoVoksen. I hvilken grad opplæringen faktisk tilpasses resultatene fra vurderingen, kan variere. Mulighetene for en fleksibel organisering og individuell tilrettelegging av opplæringen kan ofte være en utfordring.

For å se på omfanget av opplæringen og resultatet av realkompetansevurderingene benyttes data om samtlige delta-

²¹ Tidligere RealDOK.

Tabell 4.7.1a: Bruk av realkompetanse og mulighet for avkortet løp fordelt på studieretningstype. 15 fylker.

	Antall deltakere	Antall vurderte deltakere	Vurderte deltakere i prosent	Antall vurderte deltakere med avkorting	Vurderte deltakere med avkorting, i prosent
Helse- og sosialfag	4 669	2 964	63	2 723	92
Andre yrkesfag	2 368	1 473	62	1 306	89
Studiekompetanse	2 528	855	34	445	52
Allmenn yrkesfag / Div. supplement	2 173	1 366	63	1 185	87
Totalt (unike personer)	8 832	4 850	55	4 166	86

Kilde: VigoVoksen

Tabell 4.7.1b: Deltakere med avkorting. Hvor stor del av læreplanen er vurdert, og hvor mye er godkjent. Etter studieretningstype. 15 fylker

	Antall vurderte deltakere med avkorting	Andel av læreplanen som kandidatene er vurdert mot	Besparelse i andel av læreplanen som kandidatene er vurdert mot
Helse- og sosialfag	2 723	65	72
Andre yrkesfag	1 306	74	79
Studiekompetanse	445	58	61
Allmenn yrkesfag / annet	1 185	67	84
Totalt (unike personer)	4 166	66	75

Kilde: VigoVoksen

kere som avsluttet opplæring²² i perioden 1. oktober 2007 til 30. september 2009 (to årskull). Dette gir oss et omfattende tallgrunnlag så vi kan si noe om nytten av realkompetansevurdering i form av omfanget av avkortet opplæring.

Tabell 4.7.1a viser antall deltakere totalt per studieretningstype, hvor mange av deltakerne som er realkompetansevurdert, og hvor mange av deltakerne som er vurdert, som har fått godkjent deler av opplæringen. I tabellen er disse definert som deltakere med avkorting. Det vil si at kandidaten har blitt realkompetansevurdert og fått avkortet minst én modul eller ett kompetansemål.

8832 deltakere avsluttet opplæring innenfor den angitte tidsperioden. 55 prosent av deltakerne var realkompetansevurdert, og hele 86 prosent av disse fikk godkjent minst én modul i vurderingen.

Realkompetansevurdering benyttes i all hovedsak innenfor yrkesfagene. Flest vurderinger ble gjort inn mot helse- og sosialfag (2964), og bakgrunnsdata viser at flest ble vurdert på grunnkurs og VK1-nivå. Totalt ble 63 prosent av deltakerne innen denne studieretningen realkompetansevurdert, og av disse fikk hele 92 prosent deler av opplæringen godkjent. 62 prosent av deltakerne innen andre yrkesfag var realkompetansevurdert.

Færre voksne ble vurdert inn mot generell studiekompetanse. Totalt avsluttet 2528 deltakere opplæring inn mot generell studiekompetanse innenfor den angitte tidsperioden. 34 prosent var realkompetansevurdert, og av kandidatene som ble vurdert, fikk 52 prosent minst én av modulene godkjent. Dette er en vesentlig lavere andel enn det som var tilfellet for kandidatene som ble vurdert innenfor yrkesfagene.

Hvor stor del av læreplanen deltakere er vurdert mot, og hvor mye som blir godkjent, varierer med studieretnings-

type. Tabell 4.7.1b viser hvor mye deltakerne med avkorting fikk godkjent i vurderingen, og hvor stor andel av læreplanen de ble vurdert mot.

I snitt ble hver deltaker vurdert mot to tredjedeler av læreplanen, og de fikk godkjent 75 prosent av modulene/kompetansemålene som de ble vurdert mot. Deltakerne ble vurdert mot størst andel av læreplanen (74 prosent) innenfor andre yrkesfag, og hele 79 prosent ble godkjent. Av voksne som ble realkompetansevurdert, og som fikk noe godkjent i vurderingen, var over halvparten av deltakerne i opplæring innen helse- og sosialfag (2723). I snitt ble disse deltakerne vurdert mot 65 prosent av læreplanen, og i vurderingen fikk deltakerne i snitt godkjent 72 prosent av modulene/kompetansemålene. Til sammenlikning gjaldt dette 61 prosent av læreplanen for deltakerne som tok generell studiekompetanse. Dette var imidlertid en vesentlig mindre gruppe.

²² Deltakere som har avsluttet opplæringen, har enten oppnådd ønsket sluttkompetanse (fag-/svennebrev eller studiekompetanse), bestått enkeltfag eller kombinasjoner av fag som ikke gir sluttkompetanse, strøket, eller de har selv avbrutt opplæringsløpet.

5 Voksne i høyere utdanning 2008

Stadig flere nordmenn tar høyere utdanning. I 2008 hadde 32 prosent av den voksne befolkningen mellom 25 og 67 år utdanning på universitets- og høyskolenivå.²³ Denne veksten kan blant annet forklares med økt etterspørsel etter høyt utdannet arbeidskraft i stadig flere næringer. En annen forklaring er at utdanningskapasiteten på både videregående og høyere nivå har økt betydelig i løpet av 1990-tallet. Dette har ført til at tilgangen på utdannet arbeidskraft har økt mer i Norge enn i de fleste andre land i Europa (Bjørnstad mfl. 2008).

²³ www.ssb.no/statistikkbanken.

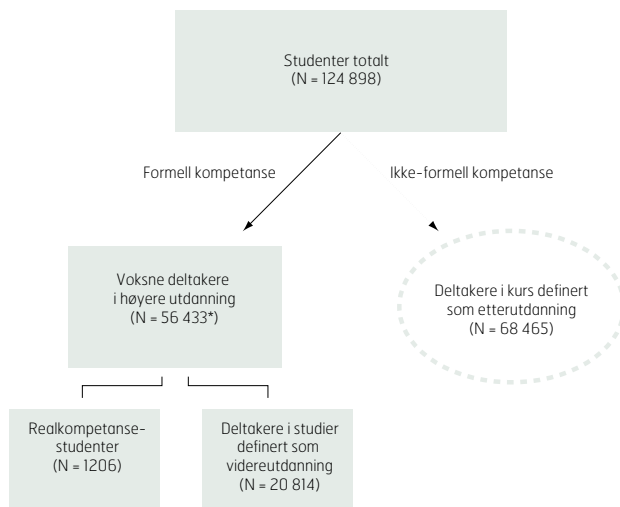
Teknologiske endringer i arbeidslivet stiller også krav til en ny type kompetanse blant arbeidstakere. Tilbudet om å oppgradere egen kompetanse gjennom etter- og videreutdanning (EVU) er dermed et viktig tilskudd til ordinære heltidsstudier. EVU gjennomføres ved fagskoler, universiteter og høyskoler og tilbys innenfor et bredt spekter av fagområder og kan også være rettet mot virksomheter.

Vox-speilet fokuserer på voksnes deltakelse i høyere utdanning. Dette inkluderer alle studenter som er eldre enn 31 år, som deltar i studier ved norske universiteter og høyskoler. Vi vil også se på voksne som søker opptak til høyere utdanning på bakgrunn av dokumentert realkompetanse.

FAKTA

Alderskriteriet er i dette kapitlet satt til 31 år fordi vi i størst mulig grad ønsker å fokusere på voksnes deltakelse, og ikke på ordinære studenters deltakelse. Informasjon om studentenes alder oppgis i intervaller. Hvis vi skulle inkludert voksne under 30 år i analysen, måtte vi inkludert alle voksne fra og med 25 år. Vi ville da fått med mange som var i avslutningsfasen av sine ordinære studier.

Figur 5.0: Voksnes deltakelse i utdanning og opplæring i regi av norske høyskoler, universitet og fagskoler

Kilde: DBH
* Handelshøyskolen BI er ikke inkludert i dette tallet.

Disse omtales heretter som *realkompetansesstudenter*. Vi vil også se spesielt på deltakelse i studier som er definert som videreutdanning. Dette er utdanningstilbud som gir formell kompetanse i form av studiepoeng, og som ofte er tilpasset voksne som har vært en periode i arbeidslivet (Brandt 2009). Det er den enkelte utdanningsinstitusjon som definerer hvilke kurs som er videreutdanning. Praksisen på dette området har vært og er fremdeles varierende. Det vil si at antallet studenter som det innrapporteres at deltar i videreutdanning, er et omtrentlig anslag.

I tillegg til den formelle utdanningen er det mange voksne som deltar i *etterutdanning* i regi av høyskoler, universiteter og fagskoler. Med etterutdanning menes kortere kurs som sikter mot fornyelse og ajourføring av en grunnutdanning, uten å gi formell kompetanse eller uttelling i form av studiepoeng. Eksempler på dette er timebasert kurs- eller seminarvirksomhet. Også når det gjelder etterutdanning, er det ulik

praksis etter hvilke typer kurs som rapporteres. Mens enkelte institusjoner rapporterer inn alt av opplæringstiltak som gjennomføres, også konferanser og seminarer, innrapporterer andre utelukkende kurstilbud som er spesielt utviklet som etterutdanningstilbud (Brandt 2009). Fordi etterutdanning er et tillegg til formelle studier ved norske høyskoler og universiteter, vil deltakelse i etterutdanning bli behandlet for seg.

I analysene av voksnes deltakelse i høyere utdanning benyttes tall fra Database for statistikk om høgre utdanning (DBH). Statistikken er på enkelte områder noe mangelfull fordi ikke alle private institusjoner rapporterer inn statistikk over deltakernes alder.²⁴ Blant annet gjelder dette Handelshøyskolen BI. De er derfor ikke med i datagrunnlaget for voksne i høyere utdanning. For å få et bilde av deltakelsen i regi av BI har vi tatt i bruk tall for 2009. Når det gjelder deltakelse i videreutdanning, har BI innrapportert deltakertall for 2008.

For å si noe om omfanget av studenter som søker opptak på bakgrunn av realkompetanse, har vi supplert med data fra Samordna opptak (SO).

5.1 Voksne studenter i høyere utdanning

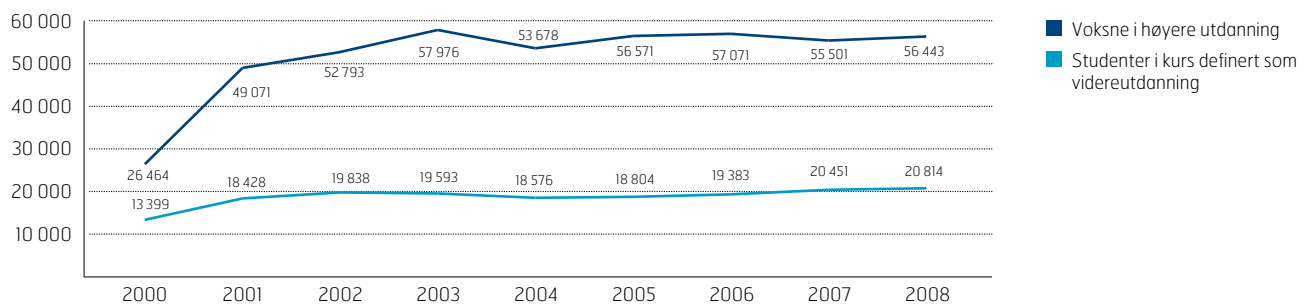
Etter en kraftig økning i antall voksne som tok høyere utdanning fra 2000 til 2001, har antallet holdt seg relativt stabilt. Siden 2002 har mellom 50 000 og 60 000 voksne deltatt i opplæring på dette nivået hvert år.

56 443 voksne studerte ved norske universiteter og høyskoler i 2008. Andelen voksne studenter har holdt seg stabil på 29 prosent av den totale studentmassen. Inkludert i dette tallet er antall voksne studenter som deltar i videreutdanning (se kapittel 5.1.2). Hvert år deltar ca. 20 000 i videreutdanning. Det vil si at om lag hver tredje voksne i høyere utdanning deltar i det som er definert som videreutdanning.

Flere kvinner enn menn tar høyere utdanning som voksne. I 2008 var 38 488 av de voksne studentene kvinner. Dette

²⁴ Før 2009 ble studenttallene innrapportert på aggregert nivå fra utdanningsinstitusjonene til DBH. Fra 2009 skal alle institusjoner rapportere inn individdata inklusiv personnummer for samtlige av studentene. Dette vil kunne styrke datagrunnlaget.

Figur 5.1a: Antall voksne i høyere utdanning og videreutdanningsstudenter fra 2000 til 2008

Kilde: DBH

Tabell 5.1b: Voksne studenter fordelt på alder og institusjonstype*

	Aldersgruppe			Voksne studenter totalt		Andel voksne av studentmassen
	31–35 år	36–45 år	46 år +	Antall	I prosent	
Statlige høyskoler	9 004	15 981	9 309	34 294	61	38
Universiteter	6 373	6 893	4 336	17 602	31	20
Private høyskoler	808	1 348	959	3 115	6	36
Statlige vitenskapelige høyskoler	370	280	84	734	1	12
Private vitenskapelige høyskoler **	121	189	278	588	1	48
Kunsthøyskoler	77	28	5	110	0	14
Totalt	16 753	24 719	14 971	56 443	100	29

Kilde: DBH

* Tabell VI i vedlegget viser en oversikt over samtlige læresteder kategorisert etter institusjonstype

** For Handelshøyskolen BI foreligger det ikke statistikk for antall studenter fordelt på alder for 2008. Tabellen omfatter derfor ikke denne institusjonen

tilsvarende en kvinneandel på 68 prosent. For studentmassen totalt var kvinneandelen lavere (62 prosent).

Hovedandelen av voksne i høyere utdanning i 2008 tok studier ved statlige høyskoler (61 prosent). Flest studerte ved Høgskolen i Oslo (3330 studenter). Av voksne som tok studier ved universitetene (17 602), var det flest som studerte ved Universitetet i Oslo (37 prosent).

I 2008 var det innrapportert i overkant av 3000 voksne som studerte ved private høyskoler. Dette tallet inkluderer ikke studenter ved BI. BI har imidlertid registrert informasjon om alder for studentene i 2009. Totalt er det innrapportert 2625 BI-studenter som er 31 år eller eldre. Det er derfor rimelig å anslå at det deltar omkring 5500 voksne i studier ved de private høyskolene hvert år.

Av de voksne studentene var flest i aldersgruppen 36–45 år (44 prosent). En fjerdedel var eldre enn 45 år. Voksne over 30 år utgjorde i 2008 en vesentlig større andel av studentmassen ved de statlige høyskolene (38 prosent) enn ved universitetene (20 prosent).

Det var flest voksne som studerte innen fagområdene helse-, sosial- og idrettsfag (26 prosent), lærerutdanning og utdanning i pedagogikk (21 prosent) og samfunns- og juridiske fag (20 prosent). Voksnes valg av studier skilte seg noe fra øvrige studenter. Nær 40 prosent av alle studenter innen pedagogisk utdanning og helse- og sosialfag var eldre enn 30 år. Mens 21 prosent av voksne i høyere utdanning studerte innenfor dette fagområdet, gjaldt det 14 prosent av studentene som var 30 år og yngre. Samme tendens gjorde seg gjeldende for helse-, sosial- og idrettsfag. Voksne studerte i mindre grad enn øvrige studenter naturvitenskapelige fag.

5.1.1 Realkompetansestudenter

Etter en lovendring i 2001 kan voksne uten generell studiekompetanse søke opptak til høyere utdanning på grunnlag av dokumentert realkompetanse. Det er det enkelte lærestedet som vurderer søkerne og i hvilken grad realkompetansen kan godkjennes inn mot det ønskede studiet. En realkompetansestudent må være over 25 år.

Statistikk om realkompetansestudentene er hentet inn fra Samordna opptak (SO). Datamaterialet består av søkere

Tabell 5.1c: Voksne studenter i 2008 fordelt på fagområde

	Voksne studenter (31+)	Voksne i prosent	Studenter totalt	Andel voksne i prosent av alle studenter
Helse-, sosial- og idrettsfag	14 925	26	40 350	37
Lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk	11 770	21	30 808	38
Samfunns- og juridiske fag	11 462	20	42 663	27
Humanistiske og estetiske fag	7 360	13	25 677	29
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	6 277	11	34 755	18
Annet/uplassert	2 411	4	9 304	26
Økonomiske og administrative fag	2 017*	4	9 960	20
Primærnæringsfag	183	0	565	32
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag	38	0	45	84
Totalt	56 443	100	194 127	29

Kilde: DBH

* Voksne studenter ved BI er ikke inkludert i disse tallene.

Tabell 5.1.1a: Realkompetansestudenten: antall søkere og deltakere, fordelt på år

År	Søkere	Kvalifiserte søkere	Kvalifiserte søkere, i prosent	Deltakere
2003	3 284	2 172	66	1 856
2004	3 526	2 198	62	1 704
2005	3 179	1 907	60	1 193
2006	2 871	1 780	62	1 228
2007	2 589	1 733	67	1 113
2008	2 565	1 698	66	1 205

Kilde: Samordna opptak (SO)

som gjennom Samordna opptak har søkt opptak til høyere utdanning på bakgrunn av dokumentert realkompetanse, og gjelder søkere til alle statlige og vitenskapelige høyskoler, universitetene og en del private høyskoler.²⁵ Realkompetansestudenter som har søkt lokalt opptak ved ledige studieplasser, er ikke med i statistikkgrunnlaget.

Tabell 5.1.1a viser utviklingen i antall søkere totalt, antall kvalifiserte søkere og antall deltakere i perioden 2003–2008. Med kvalifiserte søkere menes søkere som får realkompetansen godkjent, og som dermed blir vurdert som kvalifiserte til å begynne på ønsket studium.

Antall realkompetansestudenter har vært svakt synkende siden 2004. Generelt var det i perioden 2005–2008 en svak nedgang i antall personer som søkte høyere utdanning (SO). I 2008 fikk 66 prosent av søkerne godkjent sin realkompetanse og ble vurdert som kvalifiserte inn mot ønsket

studium. 71 prosent av disse fikk tilbud om studieplass og møtte opp til studiestart.

I 2008 var 72 prosent av realkompetansesøkerne kvinner. Flest søkere og deltakere var i aldersgruppen 31–40 år (41 prosent). 32 prosent var eldre enn 40 år. De fleste som søker opptak til høyere utdanning basert på denne ordningen, er søkere innenfor høyskolesektoren (80–90 prosent). Tabell 5.1.1b viser en oversikt over antall søkere og deltakere i 2008, fordelt på utdanningsområde.

I 2008 var det flest realkompetansesøkere til medisin, odontologi og helse- og sosialfag (1876). Nær halvparten (45 prosent) hadde studier innenfor dette utdanningsområdet som sitt primærønske. De fleste søkte opptak på studier som sykepleier (48 prosent), vernepleier (21 prosent), sosionom (14 prosent) eller barnevern (11 prosent).

Lærer- og lektorutdanningen var også et populært utdanningsområde for realkompetansesøkerne. Totalt 913 søkte opptak innenfor dette utdanningsområdet, og 632 søkere hadde dette som sitt primærønske. 62 prosent av disse var

25 For 2008 har ikke Handelshøyskolen BI levert statistikk til SO og inngår derfor ikke i statistikkgrunnlaget.

Tabell 5.1.1b: Søkere og deltakere, fordelt på utdanningsområde i 2008

	Realkompetansesøkere	Kvalifiserte realkompetansesøkere	Deltakere
Estetiske fag, kunst- og musikkfag	96	46	30
Medisin, odontologi, helse- og sosialfag	1 876	888	418
Historie, religion, idéfag	100	52	27
Idrettsfag, kroppsøving og friluftsliv	36	9	7
Infotek. og informatikk	94	39	27
Jus	34	15	5
Fiskeri-, husdyr- og landbruksfag	28	24	12
Lærer- og lektorutdanning	913	539	374
Mediefag, bibliotekfag og journalistfag	60	20	10
Pedagogiske fag	84	39	23
Matematikk og naturfag	58	18	11
Hotell- og reiselivsfag	41	16	10
Samfunnsfag, psykologi	269	120	63
Språk, litteratur	94	30	17
Teknologi, ingeniørfag og arkitektur	221	84	61
Økonomi og administrasjon	271	154	111

Kilde: Samordna opptak (SO)

søkere til førskolestudiet. Av de kvalifiserte søkerne fikk 89 prosent tilbud om studieplass. Det virker imidlertid som om det er vanskeligere for realkompetansesøkerne å få plass ved studier der det generelt er høye opptakskrav. Dette gjaldt for eksempel juridiske fag.

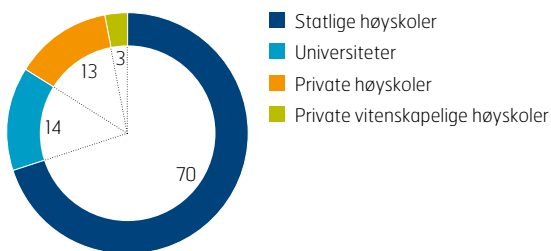
5.1.2 Deltakere i videreutdanning

I 2008 deltok 20 814 deltakere i studier som utdanningsinstitusjonene definerte som videreutdanning. 76 prosent tok opplæringen som deltidstudium. Opplæringen var også ofte nettbasert. Antall deltakere i videreutdanning har holdt seg relativt stabilt siden 2001 (jf. figur 5.1a).

Hovedvekten av alle innrapporterte videreutdanningskurs foregikk i regi av de statlige høyskolene. Hele 70 prosent av videreutdanningsstudentene var deltakere her.

I 2008 tok flest videreutdanning innen helse-, sosial- og idrettsfag (38 prosent). Spesielt var det mange som tok videreutdanning innen sykepleierfaget (2632), psykisk helse-arbeid (1210) og habilitering og rehabilitering (812). Det var også mange som tok videreutdanning innen lærerutdanning og utdanning i pedagogikk (5198) og innen

Figur 5.1.2a: Deltakere i videreutdanning i 2008 fordelt på institusjonstype (N = 20 814). I prosent.

Kilde: DBH

Tabell 5.1.2b: Deltakelse i videreutdanning i 2008 fordelt på fagområde

	Studenter i videreutdanning	
	Antall	Prosent
Humanistiske og estetiske fag	1 627	8
Lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk	5 198	25
Samfunnsfag og juridiske fag	800	4
Økonomiske og administrative fag	3 495	17
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	1 414	7
Helse-, sosial- og idrettsfag	7 989	38
Primærnæringsfag	102	0
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag	78	0
Ikke oppgitt fagfelt / Annet	111	1
Totalt	20 814	100

Kilde: DBH

økonomi og administrative fag (3495). Innen lærerutdanning og pedagogiske utdanninger var det flest som deltok i videreutdanning for allmenn- og førskolelærere (1780) og innen spesialpedagogikk (917).

Handelshøyskolen BI er den største aktøren når det gjelder tilbud om videreutdanning. I 2008 deltok 1634 i videreutdanning ved BI, samtlige innenfor fagområdet økonomi og administrasjon. De var flest deltakere på utdanningsprogrammet Master of Management (1612).

5.2 Etterutdanning i regi av universiteter, høyskoler og fagskoler

I 2008 var det registrert nesten 70 000 deltakere i etterutdanningstilbud. Opplæringen ble gjennomført i regi av norske universiteter, høyskoler og fagskoler. Etterutdanning fører ikke fram til formell kompetanse i form av studiepoeng.

Det har vært en klar økning i antall deltakere i etterutdanning, fra 50 481 deltakere i 2004 til 68 465 i 2008. De fleste etterutdanningskursene er av kortere varighet. Hvis man regner om til antall studentårsverk, utgjør disse 68 465 deltakerne drøye 1000 studentårsverk.²⁶ Antall studentårsverk har derimot blitt redusert. Det betyr at kursene som arrangeres i dag, har flere deltakere, men er av kortere varighet enn tidligere år.

62 prosent av deltakerne i etterutdanning fikk opplæring ved statlige høyskoler. Flest deltok på etterutdanningskurs ved Høgskolen i Oslo (9694 deltakere) og ved Universitetet i Agder (7109 deltakere).

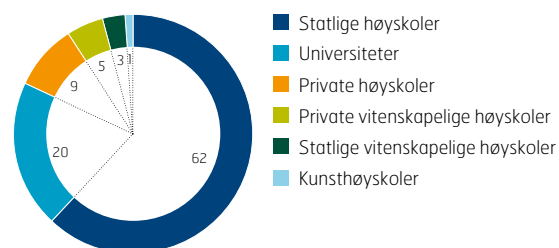
²⁶ Beregningen som benyttes for antall studentårsverk, er sum (antall deltakere ganger antall undervisningstimer delt på 1500).

Tabell 5.2a: Antall deltakere og studentårsverk i etterutdanning fra 2004 til 2008

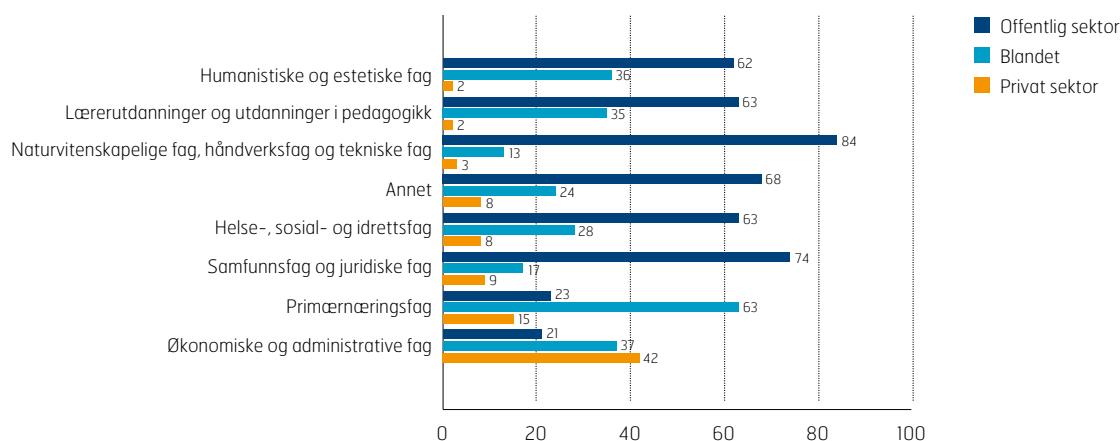
	2004	2005	2006	2007	2008
Deltakere	50 481	66 053	83 789	70 228	68 465
Studentårsverk	1 249	1 522	2 171	1 079	1 006

Kilde: DBH

Figur 5.2b Deltakere i etterutdanning i 2008 fordelt på institusjonstype (N= 68 465). I prosent.

Kilde: DBH

Figur 5.2c: Målgruppe for etterutdanningskursene i 2008 innenfor de ulike fagområdene

Kilde: DBH

I 2008 fikk over halvparten av deltakerne i etterutdanning opplæring utenfor institusjonens lokaler (53 prosent). Opp-læringen finner som oftest sted ved offentlige etater, ute hos bedriftene, på hoteller og konferansesteder eller andre studiesentre. I tillegg til antall studenter som deltar på de ulike kursene, innrapporterer utdanningsinstitusjonene om kursene er rettet mot offentlig eller privat sektor, eventuelt begge. De fleste deltakerne på etterutdanningskurs i 2008 gikk på kurs som utelukkende var rettet mot offentlig sektor (62 prosent). Bare 6 prosent av deltakerne gikk på kurs rettet mot privat sektor, mens 32 prosent av deltakerne gikk på kurs tilpasset både offentlig og privat sektor.

Det var spesielt etterutdanning innen økonomi og administrasjon som var tilpasset privat sektor. 79 prosent av kursene hadde privat sektor som målgruppe. 37 prosent av disse kursene hadde både offentlig og privat sektor som målgruppe.

Nær halvparten av deltakerne i etterutdanningstilbud i 2008 deltok på kurs innen lærerutdanning og pedagogiske fag (48 prosent). Totalt gjaldt dette 32 707 kursdeltakere. Disse fikk i hovedsak opplæring innenfor tre fagområder: pedagogiske fag (11 897), kurs for allmennlærere (9608) og førskolelærere (5360).

Hver fjerde deltaker fikk opplæring innen humanistiske og estetiske fag (8354) og helse-, sosial- og idrettsfag (8304). Innen humanistiske og estetiske fag var det i tillegg til mange kurs innen fagemnet teologi plassert kurs som tar for seg språkopplæring og filosofi i skolen. Innen helse var det flest deltakere på kurs definert innen helsefag (3602), idrettsutdanning (1885) og sykepleierutdanning (1231).

Tabell 5.2d: Etterutdanning i 2008 fordelt på utdanningsområde

	Etterutdanning (N = 68 465)	
	Antall	Prosent
Humanistiske og estetiske fag	8 354	12
Lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk	32 707	48
Samfunnsfag og juridiske fag	1 512	2
Økonomiske og administrative fag	2 897	4
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	4 706	7
Helse-, sosial- og idrettsfag	8 309	12
Primærnæringsfag	1 248	2
Annet*	8 732	13

Kilde: DBH

* Det er en utfordring for utdanningsinstitusjonene å plassere alle etterutdanningskursene innenfor bare ett fagområde. 13 prosent av etterutdanningskursene som ble gjennomført i 2008, har derfor blitt plassert under kategorien «Annet».

6 Studieforbund og fjernundervisning

Denne framstillingen baserer seg på SSBs voksenopplæringsstatistikk. Den offisielle statistikken for studieforbund og fjernundervisningsinstitusjoner omfatter bare den delen av virksomheten som fikk tilskudd fra staten etter lov om voksenopplæring. Dette betyr at statistikken for studieforbundene er avgrenset til opplæringstiltak som tilfredsstillende disse vilkårene:

1. Opplæringen skal være åpen for alle og må være offentliggjort ved annonsering, oppslag eller liknende.
2. Opplæringstilbudet må ha minst 12 studietimer.
3. Minst fem deltakere må fullføre opplæringen (være til stede 75 prosent av tiden).
4. Minstealderen på deltakerne er 14 år ved kursstart.
5. Det må foreligge godkjent studieplan for opplæringen.

Kilde: forskrift fra 28. februar 1992 nr. 342 gitt i medhold av voksenopplæringsloven § 22

For fjernundervisningsinstitusjonene omfatter den offisielle statistikken opplæringstiltak som blant annet tilfredsstillende disse vilkårene:

1. Opplæringen skal være åpen for alle og må være offentliggjort ved annonsering, oppslag eller liknende.
2. Det enkelte opplæringstiltaket/kurset skal være basert på fjernundervisning.

3. Det enkelte opplæringstiltaket skal ha en studieplan som angir innhold, normert omfang, læremidler, undervisningsopplegg, eventuelle krav til forkunnskaper og hvilken kompetanse opplæringen sikter mot.
4. Fjernundervisningskurs må være normert av beregningsutvalget i NFF og deretter godkjent av Vox.

Kilde: forskrift fra 28. februar 1992 nr. 342 gitt i medhold av voksenopplæringsloven § 22

Statistikken over studieforbundenes og fjernundervisningens aktiviteter omfatter ikke rene kommersielle kurs som blir gjennomført etter avtale med forskjellige virksomheter.

Statistikken er basert på antall kursdeltakere. Den sier ikke noe om unike deltakere fordi én og samme person kan ta flere kurs og dermed bli registrert flere ganger.

6.1 Utvikling i studieforbundenes aktivitetsnivå

Studieforbund er paraplyorganisasjoner for frivillige ideelle organisasjoner som tilbyr voksenopplæring til befolkningen som ikke er bundet av pensum og eksamen. Studieforbund kan også gi formell kompetansegivende utdanning

som et supplement og alternativ til det offentlige utdanningssystemet. I 2008 var det i alt 21 offentlige godkjente studieforbund. De har mer enn 400 medlemsorganisasjoner som blant annet består av de politiske partiene, de fleste arbeidstakerorganisasjonene og ulike livssyns- og interesseorganisasjoner. Studieforbundene finansierer virksomheten sin gjennom forskjellige offentlige tilskudd, kontingent fra medlemsorganisasjonene og inntekter fra kurs- og prosjektvirksomhet (NOU 2007: 11, s. 20). Det årlige statstilskuddet for hvert studieforbund beregnes på grunnlag av gjennomsnittet av innrapporterte kurstimer de tre siste årene før siste foregående år. For eksempel er grunnlaget for statstilskudd i 2008 antall kurstimer for 2004, 2005 og 2006. Det er Vox som forvalter tilskuddsordningen for studieforbundene.

6.1.1 Hovedtrekk i studieforbundenes aktivitet siden 2002

Både antall deltakere, kurs og kurstimer har blitt redusert i perioden 2002–2008. Fra 2002 til og med 2008 har antall deltakere gått ned 28 prosent, og antall kurs har gått ned 31 prosent. Statstilskuddet har i samme periode gått ned med 22 prosent. Kursenes varighet og gjennomsnittlig antall deltakere har vært stabilt i perioden.

Fra 2007 til 2008 har antall kursdeltakere blitt redusert med 1 prosent. Antall kurs er redusert med 5 prosent. Statstilskuddet økte med 4 prosent. Reduksjonen i antall kurstimer

Tabell 6.1.1: Studieforbund: utvikling i antall kursdeltakere, kurs og kurstimer*

	2002	2007	2008
Deltakere	667 727	489 722	483 421
Kurs	52 181	37 125	36 257
Kurstimer	1 729 920	1 314 537	1 226 260
Statlig tilskudd** (i 1000 kr)	212 849	160 220	166 500
Gj.snitt timer per kurs	33	35	34
Gj.snitt deltakere per kurs	13	13	13

Kilde: SSB: Årlig voksenopplæringsstatistikk

* Kurstimer = antall kurs ganger antall timer per kurs

** Dette omfatter summen av statlige driftstilskudd og statlige tilskudd til særlige målgrupper.

er på 2 prosent fra 2007 til 2008. Kursenes varighet, målt i timer, har gått ned fra 35 til 34 timer per kurs.

6.1.2 Deltakere og kurs etter emner/fag

Selv om deltakelsen på kurs innenfor området estetiske fag og håndverksfag er redusert med over 80 000 deltakere siden 2002, var det fortsatt dette hovedemnet som trakk flest kursdeltakere i 2008 (44 prosent). Musikkrelaterte kurs er den klart største gruppen innenfor estetiske fag og håndverksfag, og det er flest deltakere på emner innen sang og musikk. Av alle kursdeltakerne deltar en tredjedel på kurs i musikkrelaterte fag. Foruten estetiske fag var det i 2008 organisasjons- og ledelsesfag og helse-, sosial- og idrettsfag som hadde flest kurs og kursdeltakere. Færrest deltok i kurs innen tjenesteyting og servicefag.

I perioden 2002–2008 har antallet kursdeltakere innenfor området helse-, sosial- og idrettsfag økt, mens det har vært en reduksjon i deltakelsen innenfor de øvrige fagområdene. Størst reduksjon i kursdeltakelsen har det vært innenfor økonomi- og IKT-fag. Fra 2002 til 2008 var det 55 prosent færre kursdeltakere innenfor dette fagområdet.

Fra 2007 til 2008 har det vært størst økning i antall kursdeltakere i naturbruk/økologi, miljøvern og friluftsliv. Innenfor dette fagområdet har det vært en økning på 13 prosent.

I 2008 utgjorde kvinnene 57 prosent av totalt antall deltakere. Kjønnfordelingen blant deltakerne i studieforbundenes kurs har vært relativt stabil siden 1980-årene. Kvinneandelen var størst innen tjenesteyting og servicefag, der 69 prosent av deltakerne var kvinner. Innen realfag / tekniske fag var 82 prosent av deltakerne menn. Også innen samferdselsfag var det en klar overvekt av menn (69 prosent).

I gjennomsnitt deltok 13 deltakere per kurs i 2008. Kurs i realfag / industri / tekniske fag hadde flest deltakere per kurs (30), mens kursene innenfor språkfag hadde færrest med et snitt på åtte deltakere per kurs.

Tabell 6.1.2: Studieforbund: kursdeltakere og kurs etter hovedemne i 2008

	Antall deltakere	Deltakere i prosent	Antall kurs	Kurs, i prosent	Antall deltakere per kurs
Språkfag	16 766	3	2 066	6	8
Estetiske fag og håndverksfag	210 553	44	15 522	43	14
Humanistiske fag, tros- og livssynsfag	28 304	6	2 671	7	11
Samfunnsfag	22 102	5	1 029	3	21
Organisasjons- og ledelsesfag	83 538	17	5 795	16	14
Økonomi- og IKT-fag	12 170	3	1 185	3	10
Helse-, sosial- og idrettsfag	60 425	12	3 920	11	15
Samferdsels- og kommunikasjonsfag	8 970	2	691	2	13
Realfag, industrifag og tekniske fag	11 597	2	387	1	30
Naturbruk, økologi-, miljøvern- og friluftslivsfag	27 186	6	2 797	8	10
Tjenesteyting og servicefag	1 810	0	194	1	9
Totalt	483 421	100	36 257	100	13

Kilde: SSB: Årlig voksenopplæringsstatistikk

Tabell 6.1.3: Studieforbund: Beregnet statstilskudd per kursdeltaker i 2008, etter hovedemne

	Kurstimer	Kurstimer i prosent	Statstilskudd fordelt etter kurstimer i prosent	Antall deltakere	Statstilskudd per deltaker
Språkfag	67 492	6	9 007 226	16 766	537
Estetiske fag og håndverksfag	671 075	55	89 559 121	210 553	425
Humanistiske fag, tros- og livssynsfag	77 948	6	10 402 644	28 304	368
Samfunnsfag	29 126	2	3 887 045	22 102	176
Organisasjons- og ledelsesfag	124 723	10	16 645 058	83 538	199
Økonomi- og IKT-fag	39 325	3	5 248 165	12 170	431
Helse-, sosial- og idrettsfag	115 216	9	15 376 290	60 425	254
Samferdsels- og kommunikasjonsfag	16 991	1	2 267 554	8 970	253
Realfag, industrifag og tekniske fag	15 284	1	2 039 745	11 597	176
Naturbruk, økologi-, miljøvern- og friluftslivsfag	60 318	5	8 049 811	27 186	296
Tjenesteyting og servicefag	8 762	1	1 169 343	1 810	646
Totalt	1 226 260	100	163 652 002	483 421	339

Kilde: SSB: Årlig voksenopplæringsstatistikk og Vox

6.1.3 Beregnet statstilskudd per kursdeltaker etter hovedemne

Tabell 6.1.3 viser beregnet statstilskudd per kursdeltaker etter hovedemne. Vi har fordelt bevilget statstilskudd for 2008 på hovedemner på grunnlag av kurstimer i prosent. Det beregnede beløpet for det enkelte hovedemne er deretter fordelt på antall deltakere innenfor hvert hovedemne.

I gjennomsnitt utgjorde statstilskuddet 339 kroner per deltaker. Høyest var tilskuddet per deltaker i tjenesteyting og servicefag (646 kroner). Dette skyldes at kursene innenfor dette hovedemnet hadde relativt få deltakere per kurs (9 deltakere per kurs), og at kursene var langvarige (45 timer per kurs). Lavest var tilskuddet per deltaker i samfunnsfag og realfag (176 kroner per deltaker). Dette skyldes hovedsakelig relativt mange deltakere per kurs, henholdsvis 21 og 30 deltakere per kurs.

6.1.4 Deltakere fordelt på nivå og eksamensform

Studieforbundene tilbyr opplæring på grunnnivå, videregående nivå og høyere nivå. Opplæring på grunnnivå og videregående nivå blir rapportert etter følgende kriterier:

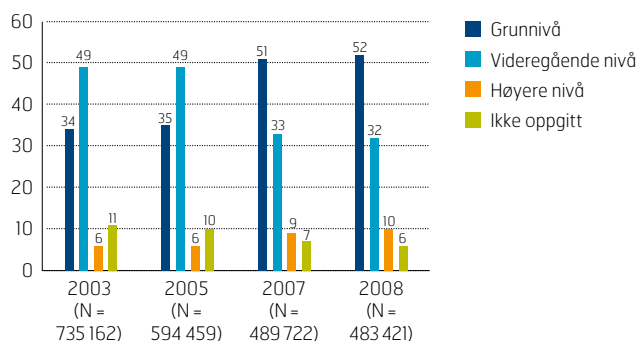
- Blir det gitt tilbud om offentlig eksamen?
- Finnes det paralleller i det offentlige skoleverket?

I tillegg blir det lagt vekt på disse kriteriene:

- deltakernes forkunnskaper
- nivå på studielitteraturen
- krav til lærerne

På høyere nivå må studieplanen være godkjent av høyskole eller universitet (NOU 2007: 11, s. 25).

I 2008 tok over halvparten av kursdeltakerne opplæring på grunnnivå. Det har skjedd en endring i deltakelsen fra videregående nivå til grunnnivå fra perioden 2003–2005 til 2008. I årene 2003–2005 var ca. halvparten av deltakerne rapportert under kurs på videregående opplæringsnivå.

Figur 6.1.4a: Studieforbund: kursdeltakelse etter nivå fra 2003 til 2008, i prosent

Kilde: SSB: Årlig voksenopplæringsstatistikk

I 2008 er andelen på videregående nivå redusert til vel 30 prosent. Derimot har andelen på grunnnivå økt fra vel 30 prosent til mer enn 50 prosent i perioden. Andelen som deltok på høyere nivå, har økt, fra 6 prosent i årene 2003–2005 til 10 prosent i 2008.

Tabell 6.1.4b viser i hvilken utstrekning deltakerne fikk tilbud om eksamen eller avsluttende prøve i 2008.

De aller fleste kursdeltakerne på studieforbundenes kurs får ikke tilbud om eksamen eller internprøve. Dette gjenspeiler intensjonene i voksenopplæringsloven av 1976 om at hovedoppgaven for studieforbundene skal være studiearbeid blant voksne som ikke er bundet av pensum og eksamen.

I 2008 var det 85 prosent av deltakerne som ikke fikk tilbud om avsluttende prøve eller eksamen. Denne andelen er noe lavere enn i 2007, da 90 prosent ikke fikk tilbud om internprøve eller eksamen. Eksamen er mest utbredt i samferdsels- og kommunikasjonsfag, der 55 prosent av deltakerne fikk et slikt tilbud. Det er generelt få som fikk tilbud om noen form for avsluttende prøve innen fagområdene med

Tabell 6.1.4b: Studieforbund: tilbud om eksamen eller internprøve etter hovedemne i 2008, kursdeltakere i prosent

	Offentlig eksamen, sertifisering, fagprøve	Interne prøver	Ingen eksamen eller avsluttende prøver
Språkfag (N = 16 766)	7	8	85
Estetiske fag og håndverksfag (N = 210 553)	0	0	100
Humanistiske fag, tros- og livssynsfag (N = 28 304)	2	1	97
Samfunnsfag (N = 22 102)	33	0	67
Organisasjons- og ledelsesfag (N = 83 538)	5	1	95
Økonomi- og IKT-fag (N = 12170)	21	9	70
Helse-, sosial- og idrettsfag (N = 60 425)	5	49	46
Samferdsels- og kommunikasjonsfag (N = 8970)	55	0	45
Realfag, industrifag og tekniske fag (N = 11 597)	19	18	61
Naturbruk, økologi-, miljøvern- og friluftslivsfag (N = 27 186)	41	3	57
Tjenesteyting og servicefag (N = 1810)	28	8	47
Totalt (N = 483 421)	8	7	85

Kilde: SSB: Årlig voksenopplæringsstatistikk

mange deltakere, for eksempel fikk bare 5 prosent av kursdeltakerne innen helse-, sosial- og idrettsfag og innen organisasjons- og ledelsesfag tilbud om eksamen. Ingen fikk tilbud om eksamen eller annen avsluttende prøve i estetiske fag.

I 2008 fikk 4 prosent av deltakerne på grunnnivå tilbud om offentlig eksamen eller intern prøve, mens tallene for videregående nivå og høyere nivå var henholdsvis 15 og 80 prosent. Andelen som fikk tilbud om eksamen på høyere nivå, har økt betydelig fra 2007 (33 prosent) til 2008 (85 prosent).

Tabell 6.1.5: Studieforbund: aktivitet etter studieforbund i 2008

	Kursdeltakere	Kursdeltakere, i prosent	Antall kurs	Kurs, i prosent	Antall deltakere per kurs
Arbeidernes Opplysningsforbund i Norge (AOF)	39 269	8	3 246	9	12
Bygdefolkets Studieforbund	14 252	3	1 565	4	9
Frikirkelig studieforbund	9 987	2	868	2	12
Høyres Studieforbund	4 712	1	496	1	10
Kristelig Folkepartis Studieforbund	267	0	8	0	33
Populus – studieforbundet folkeopplysning	11 740	2	1 632	5	7
Idrettens Studieforbund	13 530	3	1 211	3	11
Musikkens studieforbund	44 667	9	3 296	9	14
Norsk Kristelig Studieråd	20 599	4	2 105	6	10
Samisk Studieutvalg / Sàmi Oahppolávdegoddi	305	0	64	0	5
Senterpartiets Studieforbund	753	0	133	0	6
Sosialistisk Opplysningsforbund	3 059	1	357	1	9
Studieforbundet Folkeuniversitetet	164 749	34	10 449	29	16
Studieforbundet natur og miljø	20 731	4	2 130	6	10
Venstres Opplysningsforbund	1 210	0	173	0	7
Akademisk Studieforbund	70 922	15	1 493	4	48
Funksjonshemmedes Studieforbund	32 499	7	3 629	10	9
Folkekulturforbundet	28 067	6	3 211	9	9
Fremskrittspartiets Studieforbund	1 920	0	162	0	12
Sjøsamisk Studieforbund	109	0	19	0	6
Demokratenes Studieforbund	74	0	10	0	7
Totalt	483 421	100	36 257	100	13

Kilde: SSB: Årlig voksenopplæringsstatistikk

6.1.5 Aktiviteten etter studieforbund

Antall studieforbund har holdt seg nokså stabilt de siste ti årene, til tross for noen nedleggelser og sammenslåinger. Det er nå 21 godkjente studieforbund.

Omfanget av aktiviteten i de ulike studieforbundene i 2008 framgår av tabell 6.1.5 på foregående side.

Det var store variasjoner i aktivitetene mellom studieforbundene både målt ved antall kurs og antall deltakere. Antall deltakere varierer fra nærmere 165 000 (Folkeuniversitetet) til 74 (Demokratenes Studieforbund). Målt etter antall kursdeltakere var de fire største studieforbundene: Folkeuniversitetet, Akademisk Studieforbund, Musikkens Studieforbund og AOF. I 2008 hadde disse til sammen 66 prosent av det totale antallet kursdeltakere. Hvis aktiviteten måles etter antall kurs, endres bildet noe: Folkeuniversitetet avholdt også flest kurs. Imidlertid hadde ni studieforbund flere kurs enn Akademisk Studieforbund. Akademisk Studieforbund

hadde flest deltakere per kurs (48 deltakere), mens gjennomsnittet for alle studieforbund var 13 deltakere.

6.1.6 Særtrekk ved kursdeltakelsen i de enkelte studieforbundene

Tabell 6.1.6 angir de tre emneområdene med flest kursdeltakere for hvert av studieforbundene.

Musikkrelaterte fagemner (sang, samspill og instrumentalopplæring) dominerer. 92 prosent av deltakerne i Musikkens studieforbund og 62 prosent av deltakerne på Folkeuniversitetet²⁷ deltok i 2008 på kurs i disse emnene. Også en stor andel av deltakerne på kurs i regi av Frikirkelig Studieforbund, Norsk Kristelig Studieråd og Sosialistisk Opplysningsforbund deltok på musikkrelaterte kurs. Helseopplysning/kosthold hadde høyest deltakerandel av kursene holdt av

²⁷ Norges Musikkorps Forbund og Norges Korforbund er medlemmer i Studieforbundet Folkeuniversitetet.

Tabell 6.1.6: Studieforbund: kursdeltakere i prosent for hvert studieforbund

Studieforbund	Flest deltakere	Nest flest deltakere	Tredje flest deltakere
Totalt alle studieforbund	Sang, vokalmusikk og kor (17 %)	Samspill (12 %)	Andre helse-, sosial- og idrettsfag (7 %)
Arbeidernes Opplysningsforbund	Tillitsvalgte i arbeidslivet (36 %)	Organisasjonskunnskap (22 %)	Teater, revy og drama (4 %)
Bygdefolkets Studieforbund	Husdyrhold (26 %)	Skogbruk (12 %)	Politisk skoloring (8 %)
Frikirkelig studieforbund	Kristendom (55 %)	Sang, vokalmusikk, kor (22 %)	Instruktør-; trener- og lederutdanning (11 %)
Høyres Studieforbund	Pedagogikk og undervisning (22 %)	Helse og omsorg (13 %)	Norsk for fremmedspråklige (9 %)
Kristelig Folkepartis Studieforbund	Politisk skoloring (97 %)	Kristendom (3 %)	
Populus	Helseopplysning/kosthold (19 %)	Tillitsvalgte i frivillige organisasjoner (16 %)	Andre samfunnsfaglige emner (12 %)
Idrettens Studieforbund	Instruktør-; trener- og lederutdanning (55 %)	Andre organisasjons- og ledelsesfag (45 %)	
Musikkens Studieforbund	Sang, vokalmusikk, kor (51 %)	Samspill (36 %)	Instrumentalopplæring (5 %)
Norsk Kristelig Studieråd	Kristendom (46 %)	Sang, vokalmusikk, kor (21 %)	Andre organisasjons- og ledelsesfag (15 %)
Samisk Studieutvalg	Andre estetiske fag (49 %)	Samisk (26 %)	Andre håndverksfag (10 %)
Senterpartiets Studieforbund	Politisk skoloring (96 %)	Nærmiljø/lokalsamfunn (3 %)	Kristendom (1 %)
Sosialistisk Opplysningsforbund	Helseopplysning/kosthold (22 %)	Psykologi (18 %)	Sang, kor og vokalmusikk (14 %)
Studieforbundet Folkeuniversitetet	Sang, kor, vokalmusikk (33 %)	Samspill (24 %)	Instrumentalopplæring (5 %)
Studieforbundet natur og miljø	Jakt (42 %)	Husdyrhold (36 %)	Tillitsvalgte i frivillige organisasjoner (4 %)
Venstres Opplysningsforbund	Politisk skoloring (99 %)	Organisasjonskunnskap (1 %)	
Akademisk Studieforbund	Andre helse-, sosial- og idrettsfag (42 %)	Tillitsvalgte i arbeidslivet (24 %)	Jus (10 %)
Funksjonshemmedes Studieforbund	Sosialpolitiske emner og rettigheter (34 %)	Organisasjonskunnskap (13 %)	Andre organisasjons- og ledelsesfag (6 %)
Folkekulturforbundet	Tekstil (33 %)	Folkedans (29 %)	Teater, revy og drama (13 %)
Fremskrittspartiets Studieforbund	Politisk skoloring (36 %)	Organisasjonskunnskap (16 %)	Økonomiske fag (14 %)
Sjøsamisk Studieforbund	Tekstil (31 %)	Andre organisasjons- og ledelsesfag (28 %)	Miljøvern (14 %)
Demokratenes Studieforbund	Politisk skoloring (100 %)		

Kilde: SSB: Årlig voksenopplæringsstatistikk

Tabell 6.2.1a: Fjernundervisningen: utvikling i antall kursdeltakere og normerte timer*

	2002	2007	2008
Kursdeltakere	29 749	21 920	20 152
Normerte timer**	4 446 168	3 153 125	2 892 429
Statstilskudd (i 1000 kr)	28 512	11 096	11 622

Kilde: SSB: Årlig voksenopplæringsstatistikk

* Normerte timer er antall timer per kurs ganget med antall kursdeltakere.

** NFF bruker betegnelsen «antall kursfullføringer» om kursdeltakere som har fullført kurs i regi av fjernundervisningsinstitusjonene. Av hensyn til framstillingen her vil vi likevel bruke betegnelsen «kursdeltakere» også i omtalen av fjernundervisningen.

Populus (19 prosent) og Sosialistisk Studieforbund (22 prosent). Av deltakerne på kurs i Frikirkelig Studieforbunds og Norsk Kristelig Studieråds regi var det henholdsvis 55 og 41 prosent som deltok på kurs i kristendom.

Mer enn 90 prosent av deltakerne på kurs i regi av Kristelig Folkepartis Studieforbund, Senterpartiets Studieforbund, Venstres Opplysningsforbund og Demokratenes Studieforbund deltok på kurs i politisk skoleing. Ledelses- og organisasjonsfag har gjennomgående en høy andel kursdeltakere i flere av de mindre studieforbundene.

6.2 Fjernundervisningen

I 2008 ble det rapportert aktivitet fra 12 godkjente frittstående fjernundervisningsinstitusjoner i Norge. De fleste kursene er paralleller til det offentlige skoleverket. På samme måte som for studieforbundene stilles det krav om at de godkjente fjernundervisningsvirksomhetene skal være landsdekkende, og at de skal ha et ideelt, allmenntilgitt formål.

Fjernundervisningsinstitusjonene omfatter både organisasjoner, stiftelser (blant annet NKI og NKS) og bransjeskoler (blant annet Industriskolen). Enkelte av dem, spesielt bransjeskolene, har utviklet seg i retning av ordinære utdanningsinstitusjoner som ivaretar kompetanse som er rettet inn mot arbeidslivet (NOU 2007: 11, s. 65).

Fjernundervisningsinstitusjonene er organisert under paraplyorganisasjonen Norsk forbund for fjernundervisning og fleksibel utdanning (NFF). Alle kurstilbud fra tilskudsberettede fjernundervisningsinstitusjoner er studietimenormert. NFF foreslår, godkjenner og normerer kurs med hensyn til omfang og nivå.

Vox forvalter også tildelingen av statstilskudd til de frittstående fjernundervisningsinstitusjonene. Grunnlaget for tildelingen er gjennomsnittet av innrapporterte normerte studietimer de siste tre årene.

6.2.1 Hovedtrekk i fjernundervisningens aktivitet de fem siste årene

Antall kursdeltakere²⁸ i fjernundervisningens kurs har blitt redusert med 9600 i perioden 2002–2008 (32 prosent). Antall normerte timer har blitt redusert med 35 prosent i samme periode. Statstilskuddet har i perioden blitt redusert med 59 prosent. Fra 2007 til 2008 var nedgangen i både antall kursdeltakere og i antall normerte timer på 8 prosent. Fra 2007 til 2008 økte statstilskuddet med 5 prosent.

Aktiviteten fordelte seg slik på de ulike kursemnene i 2008:

²⁸ NFF bruker betegnelsen «antall kursfullføringer» om kursdeltakere som har fullført kurs i regi av fjernundervisningsinstitusjonene. Av hensyn til framstillingen her vil vi likevel bruke betegnelsen «kursdeltakere» også i omtalen av fjernundervisningen.

Tabell 6.2.1b: Fjernundervisningen: kursdeltakere og timer i 2008, etter kursemner

	Kursdeltakere	Kursdeltakere i prosent	Normerte timer per kursdeltaker
Språkfag	410	2	135
Estetiske fag og håndverksfag	685	3	344
Humanistiske fag, tros- og livssynsfag	124	1	155
Samfunnsfag	4 874	24	107
Organisasjons- og ledelsesfag	2 689	13	145
Økonomi- og IKT-fag	3 680	18	163
Helse-, sosial- og idrettsfag	1 504	7	215
Samferdsels- og kommunikasjonsfag	3 468	17	119
Realfag, industrifag og tekniske fag	1 647	8	146
Naturbruk, økologi-, miljøvern- og friluftslivsfag	30	0	96
Tjenesteyting og servicefag	1 041	5	90
Totalt	20 152	100	144

Kilde: SSB: Årlig voksenopplæringsstatistikk

Tabell 6.2.2: Fjernundervisningen: kursdeltakere etter prøveform, i prosent

	2002 (N = 29 749)	2007 (N = 21 920)	2008 (N = 20 152)
Offentlig eksamen	66	50	46
Interne prøver	28	48	53
Ingen eksamen	6	2	1
Totalt	100	100	100

Kilde: SSB: Årlig voksenopplæringsstatistikk

Det var tre hovedemner som skilte seg ut med størst oppslutning i 2008. Samfunnsfag har gjennom hele perioden 2002–2008 hatt flest kursdeltakere. Samferdsels- og kommunikasjonsfag og økonomi- og IKT-fag var de nest største fagområdene i antall kursdeltakere. Totalt sto disse tre fagområdene for 59 prosent av kursdeltakelsen i 2008. I perioden 2002–2007 har det vært en nedgang i antall kursdeltakere innen samtlige hovedemner. Reduksjonen var størst innenfor naturbruk/økologi (84 Reduksjonen var minst innen samfunnsfag (11 prosent).

De lengste kursene, målt i antall kurstimer, var kursene i estetiske fag / håndverksfag, som i snitt gikk over 344 timer. De korteste kursene var innen tjenesteyting/servicefag og naturbruk/miljøfag, på henholdsvis 90 og 96 timer.

I 2008 utgjorde kvinnene 55 prosent av kursdeltakerne. Det er klar variasjon i hvilke kursemner menn og kvinner deltok på. Over 90 prosent av kursdeltakerne i estetiske fag og i helse- og sosialfag var kvinner. Kvinneandelen var også høy i kurs innen samfunnsfag (76 prosent), økonomi- og IKT-fag (76 prosent) og humanistiske fag (60 prosent). Kursene i samferdselsfag (93 prosent), realfag (82 prosent), naturbruk (83 prosent) og tjenesteyting (74 prosent) var klart mannsdominerte.

6.2.2 Kursdeltakere etter nivå og eksamensform

De fleste av deltakerne på kursene til fjernundervisningen, 61 prosent, følger kurs på videregående skole-nivå. Ingen følger kurs på grunnskolenivå. Kvinnene deltok i større grad enn menn på kurs på høyskole- og universitetsnivå, mens menn i større grad enn kvinner deltok på kurs på videregående skole-nivå.

Tabell 6.2.2 viser i hvilken utstrekning kursdeltakerne fikk tilbud om avsluttende prøve.

Nesten samtlige deltakere på kursene til fjernundervisningen fikk tilbud om eksamen eller avsluttende intern prøve i perioden 2002–2008. I perioden har det skjedd en endring fra tilbud om offentlig eksamen til tilbud om interne prøver. I 2008 fikk flere deltakere tilbud om intern prøve enn om offentlig eksamen. Deltakerne på høyere nivå fikk i større grad tilbud om offentlig eksamen (74 prosent) enn deltakerne på videregående nivå (43 prosent).

6.2.3 Deltakelse etter fjernundervisningsinstitusjon

Målt i antall kursdeltakere var NKI den klart største fjernundervisningsinstitusjonen i 2008. Totalt 12 917 kursdeltakere fikk opplæring gjennom NKI dette året. De to største fjernundervisningsinstitusjonene, NKI og NKS, har økt sin markedsandel i antall kursdeltakere fra 64 prosent i 2002 til 77 prosent i 2008.

Tabell 6.2.3: Aktivitet etter fjernundervisningsinstitusjon i 2008

	Normerte timer	Normerte timer, i prosent	Antall kursdeltakere	Kursdeltakere, i prosent	Normerte timer per deltaker
Handelshøyskolen BI, Bank og finans	219 012	8	812	4	270
Folkeuniversitetet Nettstudier	60 153	2	321	2	187
Kristen Brevskole	3 360	0	24	0	140
Luftfartsskolen AS	219 345	8	1 867	9	117
Natur og næring Fjernundervisningen	4 875	0	55	0	89
NKI Fjernundervisningen	1 564 852	54	12 917	64	121
NKS Nettstudier	545 444	19	2 550	13	214
Stiftelsen Norges Byggscole	8 546	0	110	1	78
OPK-instituttet AS	84 525	3	515	3	164
Industriskolen	133 969	5	448	2	299
Norsk Nettskole	38 315	1	426	2	90
Rembra kompetanse AS	10 033	0	107	1	94
Totalt	2 892 429	100	20 152	100	144

Kilde: SSB: Årlig voksenopplæringsstatistikk

7 Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA)

Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA) ble opprettet i 2006. BKA har som mål å stimulere virksomheter til å gjennomføre opplæring for sine arbeidstakere gjennom å delfinansiere opplæringstiltak i lesing, skriving, regning og digital kompetanse. Programmet retter seg mot personer med lav formell utdanning, hovedsakelig i arbeidslivet, men også mot personer som midlertidig er utenfor arbeidslivet. Private og offentlige virksomheter fra hele landet kan søke om midler. I tillegg kan opplæringstilbydere og organisasjonene i arbeidslivet søke om midler i samarbeid med én eller flere virksomheter.

FAKTA

Vox forvalter midlene i BKA og har det faglige ansvaret for programmet. Vox samler også inn og har ansvaret for statistikken knyttet til søking, tildeling og deltaker-rapportering.

7.1 Søking og tildeling av støtte til opplæring

Siden programmet ble startet opp i 2006, har antall søknader om støtte til opplæring økt for hvert år, og i 2009 kom det inn totalt 333 søknader. Dette året ble det gjennomført én ordinær utlysning. I tillegg ble det gjennomført en utlysning der studieforbundene kunne søke støtte til kurs rettet mot grupper i og utenfor arbeidslivet, og en utlysning der tilbyderne kunne søke om midler knyttet til opplæring av unge voksne som står utenfor arbeidslivet.

Program for basiskompetanse i arbeidslivet ble tildelt 38,5 mill. kroner i statsbudsjettet for 2009.

I regjeringens krisepakke for å motvirke finanskrisen ble Vox i februar 2009 tildelt ytterligere 20 mill. kroner for å styrke arbeidet med grunnleggende ferdigheter for voksne. I tillegg ble det gjennom revidert nasjonalbudsjett tilført 20 mill. kroner ekstra til programmet. Totalt ble det for 2009 bevilget 78,5 mill. til BKA.

Tabell 7.1a: Søknader totalt og antall innvilgede søknader fra 2006 til 2009

År	Utlysning	Søknader totalt	Søknader innvilget
2009	Totalt	333	207
2009	Ordinær utlysning	270	165
2009	Studieforbund	43	33
2009	Unge voksne	20	9
2008	Totalt	279	96
2007	Totalt	208	70
2006	Totalt	167	65

Tabell 7.1b: Omsøkt beløp og tildeling fordelt på år

	2006	2007	2008	2009			
				2009 totalt	Ordinære BKA-utlysninger	Studieforbund	Unge voksne
Omsøkt beløp	85,5 mill.	78,2 mill.	119,5 mill.	136,6 mill.	122 mill.	10,1 mill.	4,5 mill.
Tildelt beløp	14,5 mill.	20 mill.	30 mill.	63,5 mill.	55,5 mill.	6,3 mill.	1,7 mill.
Gjennomsnittlig omsøkt beløp per virksomhet	510 000	380 000	430 000	410 000	460 000	235 000	220 000
Gjennomsnittlig tildelt beløp per virksomhet	220 000	290 000	310 000	310 000	340 000	190 000	190 000
Differanse	-290 000	-90 000	-110 000	-100 000	-120 000	-45 000	-30 000

Det ble bevilget 55,5 mill. kroner til søkere i ordinær BKA-utlysning. Etter utlysning ble i tillegg 6,3 mill. kroner tildelt studieforbundene for å nå grupper i og utenfor arbeidslivet som man ellers ikke når i ordinære utlysninger. Det ble videre bevilget 1,7 mill. kroner for opplæring av unge arbeidssøkere i grunnleggende ferdigheter. Totalt ble 63,5 mill. kroner fordelt etter utlysning. De øvrige 15 millionene ble satt av til utvikling, informasjon, oppfølging og til samarbeid med NAV.²⁹

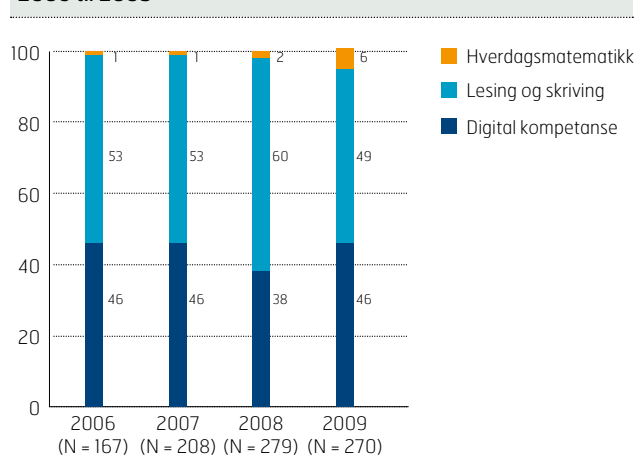
Tabell 7.1b gir en oversikt over sammenhengen mellom omsøkt beløp og tildelt beløp for perioden 2006–2009:

I forbindelse med utlysningene i 2009 ble det i alt søkt om 136,6 mill. kroner, mens det ble tildelt 63,5 mill. kroner. Selv om bevilget beløp har økt med over 100 prosent i forhold til 2008, er det totale søknadsbeløpet over dobbelt så stort som tildelt beløp i 2009.

Det har vært en økning i hvor mye midler hver virksomhet i snitt har fått tildelt gjennom ordinære BKA-utlysninger, fra 220 000 i 2006 til 340 000 kroner ved hovedtildelingene i 2009. Dette er en konsekvens av at det gjennomføres flere kombinasjonskurs der det gis opplæring i flere ferdigheter. Disse kursene er mer tid- og kostnadskrevende. I 2008 kunne virksomhetene også søke om delvis dekning av vikarutgifter.

Gjennomsnittsbeløpene tildelt ved utlysningene rettet mot studieforbund og unge voksne er mindre, i gjennomsnitt 190 000 kroner per virksomhet.

Figur 7.1c: Hovedformål med opplæringen, alle søknader fra 2006 til 2009

* Denne oversikten viser for 2009 bare søknadene ved den ordinære utlysningen

Samlet deltakertall for BKA-kurs i årene 2006 og 2007 var 4129 oppmeldte deltakere. Per 19. desember 2009 var det i tillegg registrert 2569 deltakere på kurs i 2008 og 2804 deltakere på kurs i 2009. I alt er det registrert 9502 deltakere på BKA-kurs siden 2006.³⁰ Av disse har 45 prosent deltatt på rene datakurs, og 11 prosent har deltatt på rene lese- og skrivekurs. I tillegg har 3761 personer deltatt på kombinasjonskurs der lese- og skriveopplæring inngår sammen med opplæring i data og/eller regning (40 prosent). Resten,

³⁰ Deltakere som er registrert på kurs for eksempel i 2008, kan også ha gjennomført hele eller deler av opplæringen i 2009. Deltakere er kategorisert i det året virksomheten har fått innvilget midler.

²⁹ Samarbeidet med NAV gjelder opplæring i grunnleggende ferdigheter for arbeidssøkere.

4 prosent, har deltatt på kurs i regning eller regning i kombinasjon med data.

Mange av søknadene gjelder opplæring i flere ferdigheter, fordelt på flere kurs eller i ett og samme kurs. Det oppgis likevel ett hovedformål med opplæringen i alle søknader.

60 prosent av søknadene til programmet i 2008 hadde opplæring i lesing og skriving som hovedformål. I 2009 var det imidlertid en nedgang i andel søkere med dette som hovedformål, mens det var flere som ønsket opplæring i digital kompetanse. Siden programmet startet opp, har det vært få som har søkt midler til opplæring i matematikk.

7.2 Prosjekter innvilget i 2008

96 av 279 søknader i 2008 ble innvilget. Åtte av disse trakk imidlertid søknadene sine i etterkant. For 22 av de 96 innvilgede prosjektene var søker en opplæringstilbyder som søkte på vegne av én eller flere virksomheter, mens for de resterende søknadene var det virksomhetene selv som søkte om midler til opplæring.

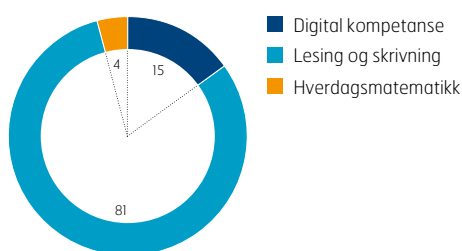
Over 80 prosent av søknadene som ble innvilget i 2008, hadde opplæring i lesing og skriving som hovedformål. I tillegg til rene lese- og skrivekurs ble det gjennomført en del kombinasjonskurs, spesielt sammen med opplæring i digital kompetanse. 15 prosent av de innvilgede prosjektene i 2008 hadde opplæring i digital kompetanse som hovedformål.

En søknad kan omfatte opplæring i flere virksomheter og kan være satt i gang av opplæringstilbydere eller av virksomhetene selv. Tabell 7.2b viser antall virksomheter som fikk innvilget midler i 2008 fordelt på bransje. Totalt 134 virksomheter var tilknyttet de 96 søknadene. Opplærings-tilbyderne er ikke inkludert i disse tallene.

29 prosent av virksomhetene som fikk innvilget prosjektmidler, var i industribransjen, og 28 prosent var i offentlig forvaltning.

Av 96 innvilgede prosjekter i 2008 var det per 19. desember 2009 registrert deltakere i 76 av prosjektene, totalt 2569 deltakere. Også i de prosjektene der det har blitt registrert

Figur 7.2a: Hovedformål med opplæringen – innvilgede søknader i 2008 i prosent. N = 96.

Tabell 7.2b: Virksomheter som får opplæring i 2008 fordelt på bransje

Bransje	Innvilgede prosjekter	Innvilgede prosjekter i prosent
Industri	39	29
Offentlig forvaltning	38	28
Andre sosialtjenester og personlige tjenester*	14	10
Helse- og sosialtjenester	8	6
Transport, lagring og kommunikasjon	7	5
Bygge- og anleggsvirksomhet	6	4
Varehandel, med mer	5	4
Forretningsmessig tjenesteyting med mer	4	3
Hotell- og restaurantvirksomhet	3	2
Undervisning	1	1
Jordbruk og skogbruk	1	1
Ikke oppgitt	8	6
Totalt	134	100

* Denne kategorien inneholder hovedsakelig interesseorganisasjoner.

deltakere, vil ytterligere deltakere bli registrert etter hvert som alle kursene er gjennomført.

60 prosent av kursene som ble gjennomført, var kombinasjonskurs som tok for seg opplæring i flere ferdigheter (56 kurs). De fleste kombinasjonskursene inneholdt opplæring i digital kompetanse i kombinasjon med opplæring i lesing og skriving og/eller regning. 53 prosent av deltakerne deltok på kombinasjonskurs (1481 deltakere).

Det ble gjennomført flest enkeltkurs i lesing og skriving (21 kurs), og i gjennomsnitt var det 18 deltakere per kurs. Det var flest deltakere per kurs i data (63 deltakere), og totalt fikk 941 deltakere dataopplæring. Kombinasjonskursene i lesing, skriving og data hadde lengst varighet (62 timer per kurs). Enkeltkurs i data hadde kortest varighet (22 timer per kurs).

47 prosent av kursdeltakerne som startet opplæring i 2008, hadde fullført opplæringen per 19. desember 2009. Andelen av deltakere som hadde fullført opplæringen, var høyest på datakurs (66 prosent) og på kombinasjonskurs i lesing, skriving og regning (60 prosent). Andelen som hadde fullført opplæringen på kombinasjonskurs i lesing, skriving, regning og data (15 prosent), var lavest.

7.2.1 Deltakerstatistikk 2008

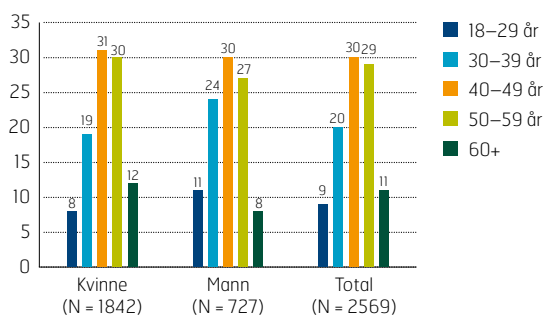
Hovedandelen av deltakerne var kvinner (72 prosent). Andelen menn som deltok i opplæring i 2008 (28 prosent), var vesentlig lavere enn i 2007 (41 prosent). Kvinneandelen var høyest på rene datakurs (86 prosent) og på kombinasjonskurs der dataopplæring inngikk som en del av opplæringen. På kombinasjonskurs i data og regning var andelen kvinner på 80 prosent. På kurs som kombinerte dataopplæring med lese- og skriveopplæring, var kvinneandelen på 66 prosent. Prosentandelen av menn på kombinasjonskurs i lesing, skriving og regning var på 70 prosent.

Tabell 7.2c: Innrapporterte prosjekter 2008: deltakere, kurs og timer fordelt på kurstype

	Deltakere registrert	Antall kurs	Deltaker-timer*	Timer per deltaker			
				Gj.snitt timer	Median	Min.	Maks
Data	941	15	20 235	22	20	7	42
Lesing og skrivning	387	22	18 383	48	50	10	100
Regning	0	0	0	0	0	0	0
Kombinasjon av lesing, skrivning og regning	20	2	928	46	44	44	50
Kombinasjon av lesing, skrivning og data	858	40	50 826	59	50	5	208
Kombinasjon av regning og data	40	4	1 154	29	24	8	50
Kombinasjon av lesing, skrivning, regning og data	323	14	20 304	63	60	22	100
Totalt innrapportert per 18. desember 2009	2 569	97					

*Deltakertimer er summen av antall timer ganger antall deltakere per kurs gjennomført per virksomhet innenfor hver av kurstypene.

Figur 7.2.1a: Deltakerstatistikk 2008: Kjønn og alder, i prosent

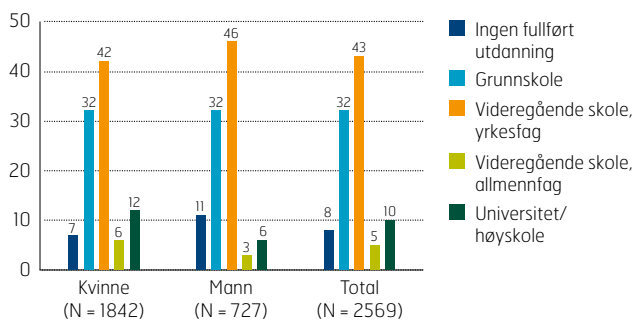

På enkeltkurs i lesing og skrivning deltok menn (49 prosent) i noe mindre grad enn kvinner.

70 prosent av deltakerne i 2008 var over 40 år. I forhold til 2007 har deltakerne blitt eldre. I 2007 var 59 prosent av deltakerne 40 år eller eldre. På enkeltkurs i data var 77 prosent av deltakerne i denne aldersgruppen.

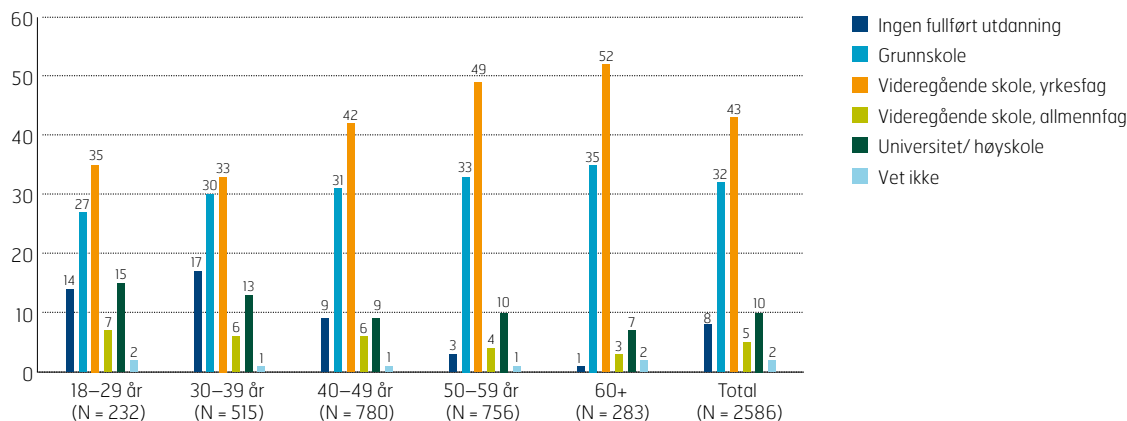
88 prosent av deltakerne hadde videregående skole eller lavere som høyeste fullførte utdanning. Størst var gruppen som hadde yrkesfaglig utdanning på videregående skolenivå, som utgjorde 43 prosent av deltakerne. 40 prosent hadde grunnskole eller lavere. Svært få av deltakerne hadde allmennfaglig utdanning på videregående skolenivå. Det var også få deltakere som hadde utdanning på universitets- eller høyskolenivå (10 prosent). Dette gjelder innenfor samtlige aldersgrupper.

Figur 7.2.1b: Deltakerstatistikk 2008: Kjønn og utdanningsnivå, i prosent

25 prosent av deltakerne i 2008 hadde minoritetsspråklig bakgrunn. Høyest var andelen minoritetsspråklige deltakere på kurs som utelukkende fokuserte på lesing og skrivning (62 prosent). Av deltakerne på kombinasjonskurs i lesing, skrivning og regning var halvparten minoritetsspråklig, mens på kurs som bare tok for seg opplæring i data, hadde bare 8 prosent av deltakerne minoritetsspråklig bakgrunn.

Figur 7.2.1c: Deltakerstatistikk 2008: Alder og utdanningsnivå, i prosent

Vedleggstabeller

Tabell VI: Institusjoner høyere utdanning

Kunsthøgskoler

Kunsthøgskolen i Bergen
Kunsthøgskolen i Oslo

Private høyskoler

Ansgar Teologiske Høgskole
Barratt Due musikk institutt
Bergen Arkitekt Skole
Betanien diakonale høgskole
Campus Kristiania Markedshøgskolen
Den norske balletthøgskole
Den norske eurytmihøgskole
Diakonhjemmet Høgskole, Oslo
Dronning Mauds Minne, høgskole for førskolelærerutdanning
Fjellhaug Misjonshøgskole
Haraldsplass diakonale høgskole
Høgskolen i Staffeldts gate
Høgskulen for landbruk og bygdenæringar
Høgskolen Diakonova
Høgskolen for ledelse og teologi
Lovisenberg diakonale høgskole
Mediehøgskolen
NLA Høgskolen
NLA Lærerhøgskolen
Norges Informasjonsteknologiske Høgskole
Rudolf Steinerhøgskolen

Statlige høyskoler

Høgskolen i Akershus
Høgskolen i Bergen
Høgskolen i Bodø
Høgskolen i Buskerud
Høgskolen i Finnmark
Høgskolen i Gjøvik
Høgskolen i Harstad
Høgskolen i Hedmark
Høgskolen i Lillehammer
Høgskolen i Molde
Høgskolen i Narvik
Høgskolen i Nesna
Høgskolen i Nord-Trøndelag
Høgskolen i Oslo
Høgskolen i Sør-Trøndelag
Høgskolen i Telemark
Høgskolen i Tromsø
Høgskolen i Vestfold
Høgskolen i Østfold
Høgskolen i Ålesund
Høgskolen Stord/Haugesund
Høgskolen i Sogn og Fjordane
Høgskulen i Volda
Samisk høgskole

Private vitenskapelige høyskoler

Det teologiske menighetsfakultet
Handelshøgskolen BI
Misjonshøgskolen, Stavanger

Statlige vitenskapelige høyskoler

Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo
Norges handelshøgskole
Norges idrettshøgskole
Norges musikkhøgskole

Universiteter

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Universitetet for miljø- og biovitenskap
Universitetet i Agder
Universitetet i Bergen
Universitetet i Oslo
Universitetet i Stavanger

Referanser

- Bjørnstad, R. Fredriksen, D. Gjelsvik, M. L. og Stølen, N. M. (2008): *Tilbud og etterspørsel etter arbeidskraft etter utdanning, 1986–2025*. Rapport 2008/29, Statistisk sentralbyrå.
- Brandt, E., Thune, T. og Ure, O. B. (2009): *Tilbud og etterspørsel av etter- og videreutdanning i Norge: en analyse av status, strategier og samspill*. Rapport 6/2009 NIFU STEP/Fafo.
- Dælen, M. og Nyen, T. (2009): *Lærevilkårsmonitoren 2009: Liuslang læring i norsk arbeidsliv. Resultater fra Lærevilkårsmonitoren 2009*. Fafo-notat 2009:22.
- Gabrielsen, E., Haslund, J. og Lagerstrøm, B. O. (2005): *Lese- og mestringskompetanse i den norske voksenbefolkningen. Resultater fra "Adult Literacy and life skills" (ALL)*. Universitetet i Stavanger.
- Guthu, L. og Bekkevold, K. (2008): *Vox-speilet 2008 – voksnes deltakelse i opplæring*. Vox.
- Haugerud, V. og Røstad, S. (2005): *Kunnskapsgrunnlaget. En sluttrapport fra prosjektet om voksnes rett til grunnskole og videregående opplæring*. Vox.
- Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*. http://www.vox.no/upload/1377/Læreplanbokmålet_SEC.pdf. Vox.
- NOU 2007: 11: *Studieforbund – læring for livet*.
- Raabe, M (2009): *Hovedtall for utdanning. I Utdanning 2009 – læringsutbytte og kompetanse*. SA 111, Statistisk sentralbyrå.
- Rundskriv H-20/05. *Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)*. Kommunal- og regionaldepartementet.
- Steffensen, K. (2009): *Deltakelsesmønsteret i voksnes læring i Norge og andre europeiske land. I Utdanning 2009 – læringsutbytte og kompetanse*. SA 111, Statistisk sentralbyrå.
- St.meld. nr. 44 (2008–2009). *Utdanningslinja*. Kunnskapsdepartementet.
- Vox (2007): *Resultater fra Vox-barometeret våren 2007: Befolkningens holdninger til opplæring og egen kompetanse*.
- Vox (2009): *Opplæring for voksne. Kommunenes tilbud om grunnskoleopplæring og kurs i grunnleggende ferdigheter*.

Vox-speilet er en statistikkrapport om voksnes deltakelse i både formell utdanning og ikke-formell opplæring. Vox-speilet 2009 fokuserer på voksnes deltakelse i grunnskole-opplæring, videregående opplæring og høyere utdanning med spesiell vekt på etter- og videreutdanning.

www.vox.no